

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post
binnenland bij vooruitbetaling . f 2.00
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 3.00
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05
Men abonneert zich voor minstens zes maanden
opende op den dag der eerste toezending f 1.—

Prijs der advertentiën.

Per regel . . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geaddresserd „aan de Redactie-Commissie”, en gezonden aan den Voorzitter, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, 7a Heerengracht of aan den Wnd Secretaris, H. L. VORSTENBOS, 42 Witte de Withstraat, beiden Den Haag.

Voor de Administratie, ook wat betreft Abonnement en Verandering van woonplaats, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, 109 Laan Copes v. Cattenb. voor Advertentiën tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG” Haagpoort 4, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

Inhoud van dit nummer.

Mededeelingen. — Zorg voor opvoeding en onderwijs. — De Indische Begroting. — Indonesisch Vlechtwerk. — Oost-Indische berichten. — Kain Bontenan. — West-Indische Berichten. — Verbetering. — Van Vreemde Koloniën. — Boekaankondiging. — Voornaamste inhoud van Nederlandsche tijdschriften voor Oost- en West-Indië. — Mail.

Mededeelingen.

I. Van de Presidenten:

Gisteren namiddag ontving ik van den voorzitter der Afdeling Arnhem het volgende telegram:
Leden Oost en West Nijmegen gezellig bijeen in Grand-Hôtel hotel vinden presidenten hunne slachtoffers aan Caspers.
Bij deze betuig ik aan de Nijmeegsche leden en hun afdelingsbestuur mijn hartelijken dank voor hunne groeten. Het telegram kwam mij te laat in handen om dit nog per draad te kunnen doen. Deze eerste gezellige leden-bijeenkomst, door Nijmegen uitgevonden, blijkt volkomen te zijn geslaagd. Dit goede voorbeeld zal wellicht in andere Afdelingen navolging vinden. Uit vriendschappelijke gezichtenwisseling over Indië kan veel goeds groeien.

II. Van het Dagelijksch Bestuur:

De Secretaris van het Hoofdbestuur maakt bekend, dat hij van het Ministerie van Koloniën op ons verzoek, omdat onze eerste voorraad uitgeput was, opnieuw heeft ontvangen eenige overdrucken van het Hoofdstuk:

Mededeelingen van politieke en algemeene aard,

uit het Koloniaal Verslag over 1902.
Ze zijn dus voor belangstellenden wederom gratis op aanvraag bij hem te verkrijgen.
L. P. F. SCHIMPF.
Theresiastraat 8, Den Haag.

III. Van de N. V. „Boeatan”.

De Maatschappij Boeatan is zoo gelukkig geweest, bij de jongste vergadering van haar Raad van Beheer op Vrijdag 20 dezer, eene overeenkomst te kunnen treffen met den kunstschilder en bekende teekenaar W. O. J. Nieuwenkamp, die zich tegen half Dec. naar Oost-Indië begeeft, gedeeltelijk ter voldoening aan een opdracht van een tweetal Duitsche museumbeheerders, waarvan het bericht een maand geleden in de dagbladen heeft gemaakt, ontleend aan het Nieuws van den Dag.

De Maatschappij Boeatan heeft den heer Nieuwenkamp o. a. een credit geopend tot den aankoop van verschillende uitgezochte kunstnijverheidsvoorwerpen op Java en van die deelen der Buitenbezittingen, welke hij mocht gaan bereizen, in de overtuiging dat aan niemand beter de keuze daarvan kan toevertrouwd worden. Terwijl zeker ook veel belangrijks aan het licht zal komen omtrent den stand der Indische kunstnijverheid op de door hem te bezoeken plaatsen.

Zorg voor Opvoeding en Onderwijs.

In artikel IV der Statuten van „Oost en West” zijn de middelen aangegeven, waardoor de Vereeniging haar doel tracht te bereiken.

Punt 3 van dat artikel schrijft als een dier middelen voor: Het geven van raad wat betreft de plaatsing van kinderen, die men voor hun opvoeding en onderwijs uit de Indië naar Europa wil zenden, of gezonden, dan wel daar achtergebleven heeft, en desverlangd ook het houden van toezicht over die kinderen.

Om aan dit voorschrijft gevolg te geven, werd door de Afdeling 's Gravenhage een speciale commissie benoemd, terwijl tot nog toe in de andere Afdelingen de besturen of enkele leden dier besturen deze zaak op zich namen.

Niet zelden komt het voor, dat ouders en voogden in Oost- of West-Indië kinderen naar het moederland zenden of wel, naar de tropen terugkeerende, den behoeve van de opvoeding hen moeten achterlaten.

Moeilijk is dikwerf de keuze; vooral in het eerstbedoeld geval. En toch, hoeveel is er aan gelegen, de leerlingen een deugdelijke inrichting van onderwijs te bezorgen, daar de onderscheidene schouwen volstrekt niet op ééne lijn gesteld kunnen worden; daarenboven, van hoe overwegend belang is het, dat de kinderen in een volkomen betrouwbare omgeving komen, wat lichamelijke ontwikkeling, wat karaktervorming betreft. Ook het „de huis” laat dikwijls veel, zéér veel te wenschen over; al mogen dan voeding en verpleging aan billijke eischen beantwoorden, hetgeen echter evenzeer soms gansch onvoldoende bleek te zijn.

Voor al de groote steden zijn de gevaren niet denkbeeldig, waaraan de kinderen bij gebrekkig toezicht zijn blootgesteld; er zijn toch families, die gaarne zich met de verzorging van anderzamen kinderen belasten, doch liefst zoo min mogelijk

moeite zich daarvoor getroosten en de hun toe- vertrouwen panden bij voorkeur hun eigen weg laten gaan, zonder naar hen om te zien.

Men huivert bij de gedachte, wat de gevolgen van die onverschilligheid kunnen zijn en niet zelden werkelijk geweest zijn!

Alleszins verklaarbaar is het dan ook, dat vele ouders voor de opvoeding hunner kinderen, zoo deze niet om bijzondere redenen in een der groote steden moet genoten worden, de voorkeur geven aan kleinere plaatsen, waar het onderwijs en goedkoop, en door minder overvolle klassen verkieslijk, het toezicht gemakkelijker en daardoor beter, de geheele omgeving eenvoudiger is, bovendien de eigenaardige, aan groote plaatsen onvermijdelijk verbonden, gevaren niet bestaan.

Niet alleen is het dus van overwegend belang, dat de jongelui degelijk onderwijs ontvangen, hetgeen voorzeker oordeelkundig behoort te worden nagegaan; evenzeer is het hoog noodig, dat zorgzaam wordt overwogen, waar zij worden ondergebracht, inzonderheid als dit particulieren betreft, die veelal iedere contróle ontgaan — tot dat de treurige uitkomsten de oogen openen van hen, die een blind vertrouwen moesten stellen in verzekeringen en beloften, soms slechts schriftelijk gedaan.

Alleszins voldoende inlichtingen zijn daarom onmisbaar, en een behoorlijk toezicht is evenzeer van waarde; zij, die dit niet behoeven te schromen, zullen volgaarne het zich laten welgevalen, allicht er prijs op stellen.

De Vereeniging „Oost en West” nu heeft in verschillende provinciën afdelingen, wier Bestuursleden zich op de hoogte houden van de bestaande inrichtingen van Lager-, Middelbaar- en Hooger Onderwijs in Nederland, terwijl Registers zijn aangelegd van de gelegenheden, welke in ons land bestaan om aan kinderen en jongelieden een goed „tehuis” te verschaffen; waar die afdelingen niet zijn, heeft zij correspondenten, die zich beijeren om steeds de verlangde infor- matien aan te vullen.

Er wordt dus gezorgd niet alleen, dat de kinderen in de stad of streek, door de ouders het meest wenschelijk geacht, aan een goede inrichting van onderwijs en in een goede omgeving terecht komen, maar de Commissie houdt des- verkiezende ook toezicht over hen en blijft in correspondentie met ouders en voogden. Nochtans kan zij slechts tusschenpersoon zijn en wensch- t zij zich niet in te laten met financiële aange- legenheden.

De werkzaamheden der Commissiën bleken reeds van groote waarde voor Indië te zijn. Daarentegen kwam door onbekendheid met de plaats, waarheen de kinderen gezonden werden, door onvolledige of gebrekkige inlichtingen betreffende onderwijs-inrichtingen, leeraren of onderwijzers, menige goede aanleg niet tot zijn recht; om van ernstiger teleurstelling niet te spreken!

Het was daarom onze bedoeling, dergelijke misrekening zooveel doenlijk te voorkomen en naar best vermogen behulpzaam te zijn in de zoo moeilijke taak van ouders en voogden, die niet in de gelegenheid zijn om zelve met genoeg- zame kennis te oordeelen en gestadig toezicht uit te oefenen.

Moge meer en meer blijken — in het belang van ouders en kinderen — dat het tegemoet- komend optreden dezerzijds, de belangeloos ver- leende steun, aan het doel blijven beantwoorden en in steeds ruimeren kring worden aanvaard en gewaardeerd. Belanghebbenden kunnen zich wenden tot een der onderteekenaars dezer Cir- culaire.

Het Bestuur der Afdeling Amsterdam:

Mr. H. SMEENGE, Griffier der Rechtbank, Lid van de Tweede Kamer S. G. Voorzitter tevens lid van het Hoofdbestuur, van Breestraat 16.
W. VAN ESVELD, Directeur der Surinaamsche Bank, Lid van het Hoofdbestuur, Weesperzijde 67.
B. HEUVELDOP, Oud-President der Ind. Rekenkamer, Lid van den Gemeenteraad, Vossiusstraat 49.
Mej. MARIE SLOOT, Letterkundige, van Eeghenstraat 22.
J. P. H. WITKAMP, Dir. voor Ned. der L. V. Mpij „Norwich Union”, Ceintuurbaan 312.
W. J. IMMINK, Wnd Directeur der Ned. Ind. Cult. Mij Joh. Verhulststraat 90.
H. TH. ROLANDUS, Dir. voor Ned. der L. V. Mij Germania, Sarphatistraat 53.
OTTO KNAAP, Letterkundige, Corns. Schuijffstraat 86, en buiten het Bestuur ook het Oud-Hoofdbestuur lid
E. A. H. VAN DER HEIDE, Directeur van het Nederl. schoolmuseum, Palestrinastraat 26.

Het Bestuur der Afdeling Apeldoorn:

MEVR. V. HENGST-HAUS, Presidente en Lid van het Hoofdbestuur, Zwolsche Weg 79a.
K. H. KOENTZE, Gep. Kapitein der Mariniers, Secretaris-Penningmeester, Asselsche weg.
MEVR. N. A. MENSING VAN CHARANTE, Dorpstraat 2.
MEJ. M. A. A. JONKERS, Emmalaan „Frederika Villa”.
MEVR. L. A. VAN MUYDEN, Loolaan.

Het Bestuur der Afdeling Arnhem:

J. J. JONKER, Oud-Lid der Ind. Rekenkamer, President en Lid van het Hoofdbestuur, Kastanjelaan 37.
TH. J. F. A. LIEFRINCK, Secretaris, Dir. der L. V. Mpij „Arnhem”, Stationsplein 17.
P. J. AVIS, Penningmeester, Oud-Assistent Resident, Frombergstraat 5d.
P. TEN BRUGGENCATE, le Luit. der Inf., Emmastraat 10.
W. F. VAN ESSEN, Militair Apotheker, Prins Hendrik- straat 19.
L. A. H. LAMIE, Gep. Kapitein ter Zee, Frombergdwarssr.

Het Bestuur der Afdeling Breda:

F. P. L. VAN DRIEL, Gep. Luit.-Kol. O.-I. L., President en Lid van het Hoofdbestuur, Boulevard Mastbosch, Teteringen.
MEVR. DE WED. J. H. STAPEL, Molenstr. I 104, Teteringen.
J. C. VAN REIJN, Gep. Off. van Adm. 1ste klasse Marine, Secretaris-Penningmeester, Steenweg 377, Prin- senhage.

Voor de Afdeling 's-Gravenhage:

De „Commissie van Opvoeding en Onderwijs”.
G. L. KEPPER, Gep. Majoor der Genie Ned. Leger, Voor- zitter, Schoolopziener Arrondissement 's-Gravenhage I, 2e Sweelinkstraat 88.
J. G. L. DUCKER, Oud-Inspecteur van het lager onderwijs in Ned.-Indië, Secretaris, Galileistraat 14.
MEVR. A. M. E. HECHTERMANS—V. BUUREN, Penning- meesters, Stadhouderslaan 191.
MEVR. M. TEN BOSCH—BOSSCHER, Lid van het Hoofd- bestuur, v. Merlenstraat 81.
MEJ. ELISE A. HAIGHTON, v. Bylandstraat 150.
MEVR. E. KUNST—HEYNEMAN, 2e Schuitstraat 2.
J. M. PIJNAKER HORDIJK, lid der Tweede Kamer van de Staten-Generaal, Nassauplein 30.
J. J. VAN SANTEN, Oud-Resident, Mauritskade 53.
MEVR. N. VAN ZUYLEN—TROMP, Presidente der Vereeni- ging „Oost en West”, Heerengracht 7a.

Het Bestuur der Afd. Groningen:

J. BIRNIE, Koopman, Eemskanaal Z. 13, President.
MEJ. E. J. MELBOOM, Secretaresse, Haddingestraat.
JKV. C. DE WENDT ALBERDA V. EKENSTEIN, Penning- meesters, Oude Ebbingestraat.
P. DE GRAAF, Afgevaardigde der Ver. ter bev. van Vreem- delingenverkeer.
J. H. SCHOLTENS JR., Kunsthandelaar, Grootte Markt.

Het Bestuur der Afd. Leiden:

J. A. VAN HAMEL, Notaris, President, Steenschuur 3.
G. G. VAN BUTTINGHA WICHERS, Candidaat in de Rechten, Secretaris, Haagweg 86.
W. MUNNICKS DE JONG, O.-I. Hoofdamtenaar bij het Kadas- ter, Penningmeester, Zoeterwoudsche Singel 8a.
MR. J. E. HEERES, Professor, Zoeterwoudsche Singel 83.
M. M. MEERTENS, Student, Bloemmarkt 16.

Het Bestuur der Afd. Nijmegen:

K. F. CASPERZ, Gep. Majoor der Genie O.-I. Leger, Voorzitter, Bottendaal 42.
MEVR. J. G. M. A. VAN BOSE geb. HEIJNS, Vice-Presi- dente, Kelfkensbosch 10a.
E. M. E. R. C. VAN BOSE, Gep. Kapitein der Inf. O.-I. Leger, Secretaris, Kelfkensbosch 10a.
L. N. O. WETHMAR, Gep. Kapitein der Inf. O.-I. Leger, Penningmeester, Slichtenhorststraat 50.
G. L. N. H. DE LAIVE, Leeraar Wiskunde M. O. Groes- beekse straat 84.
en buiten het Bestuur ook:
J. L. PIERSON, Oud O.-I. Hoofdingenieur, Lid van het Hoofdbestuur, St. Annaaan 15.

Het Bestuur der Afdeling Rotterdam:

MR. D. FOCK, Oud-Advocaat te Batavia, Lid van de Tweede Kamer der St. Gen., President en Lid van het Hoofd- bestuur, Westzeedijk 122.
MEJ. J. V. D. SCHUIJT, Hoofdonderwijzeres, Secretaresse, Aert van Nesstraat 136.
J. DE JONG, Gep. Luit. ter Zee, Scheeps- en Werktuigkundig Expert, 2e Secretaris-Penningmeester, Maaskade W. Z. 80.
A. W. P. VAN MEURS, Candidaat-Notaris, Witte de With- straat 61.
Jhr. Mr. J. L. W. C. VON WEILER, Oud-Rechter te Paramaribo, Rechter aan de Arrondissementsrechtbank te Rotterdam, Nieuwe Binnenweg 310.

Het Bestuur der Afdeling Utrecht:

MEVR. J. E. VAN OEVEREN—VAN SCHAİK Oud Onderwijzeres in N.-I. President, Predikkerkerkhof 14bis.
MEVR. J. W. WEUSMAN—LUITJES, Vice-Presidente, Maliebaan 31.
D. F. ROMIJN, Gep. Kapitein O.-I. L. Lid van het Hoofd- bestuur Secretaris-Penningmeester Willem Barendstraat 20bis.
MEVR. B. EYKMAN—V. D. KEMP, Biltstraat 110.
F. E. LUITJES Dir. der Kweekschool voor Ind. Onderwijzers te Ambona, Nassaustraat 15.
DR. C. L. V. D. BURG, Geneesheer vroeger te Batavia, Buys Ballotstraat 30.

Het Bestuur der Afdeling Zutphen:

TH. J. A. VAN ZIJLL DE JONG, Luit. Gen. Oud Comman- dant van het Ind. Leger, Voorzitter. Huize „Baank” te Warnsveld.
A. WALLAND, Oud-Ingenieur der B. O. W., Secretaris, Rovenhoflaan 32.
F. J. D. NOORDHOEK HEGT, Oud-Luit. Kol-Intendant, Penningmeester, Zaadmarkt.
J. A. A. IN 'T VELT, Oud-Majoor der Inf. O.-I. Leger, Coehoorsingel.
J. BROUÉRIUS VAN NIDDEK, Oud O.-I. ambenaar, Berkel- singel.

De Correspondenten:

MEVR. C. KEMPERS geb. STUTTERHEIM, Varnebroek 9, Alkmaar.
MEVR. W. JANSEN geb. SCHOLL ENGBERTS, Adastraat, Almelo.
G. J. VAN APELDOORN, Onderwijzer, Hoogelandsche weg 2, Amersfoort.
MEJ. A. LAMBRECHTS, Assen.
J. D. VAN DORP, Koopman, Baarn.
MEVR. C. SMELT WORDLAND geb. SCHELLEMUS, Villa Carlo, Bussum.
MEVR. DE WED. HOOGESTEGE geb. GORTMANS, Delft.
G. BIRNIE-BRINK, Deventer.
MR. J. W. BARKEIJ, Doetichem.
DR. KIEWIET DE JONGE, Leeraar, Dordrecht.
DR. A. BORGMAN, Directeur Technische School, Enschedé.
E. VON SAHER, Directeur School en Museum van Kunst- nijverheid, Haarlem.
C. H. L. BAELDE, Officier van Gezondheid, Harderwijk.
MEVR. J. CARDINAAL geb. v. DOUWEN, Hengelo (Overijssel).
H. VAN TOEN, Hillegersberg.
P. BOON KZN., Hoogezaand (Groningen).
DIJKSTRA, Kampen.
K. SUPHEERT, Godsdienstleeraar, Kropwolde (Groningen).
C. HUYGENS, Oude Lombardstr. G. 7, Leeuwarden.
G. A. VALETTE te Wijk, Maastricht.
DS. H. J. OFFERHAUS, Predikant, vroeger Soerabaja, Meersen (Limburg).
MEJ. A. LAUWRIKS, Munsterplein, Roermond.
MEVR. DE WED. P. L. VAN HAAFTEN geb. v. D. WETE- ring, Slidrecht.
D. C. J. VAN BATENBURG, Leeraar, Tiel.
DR. J. C. C. W. VAN NOOTEN te Brielle, Directeur H. B. S., Voorne en Putten.
MEVR. BEKHOUT—BIMMERMAN, Wageningen.
CORN. J. TH. THEEME, Wijnhandelaar, Wijk bij Duurstede
MR. B. J. VERHEIJ, Rue Jourdan 54, Brussel.

De Indische Begroting.

Gedurende drie dagen hielden onze Volksver- tegenwoordigers, de leden der Tweede Kamer van de Staten-Generaal, zich bezig met „algemeene beschouwingen” over het ingediende ontwerp van begroting voor Ned-Indië in 1904 en werden hunne beschouwingen door den Minister van Koloniën beantwoord.

Op ons hebben al die lange redevoeringen, waarin men met groote welsprekendheid de over- tuiging uitsprak, dat Oost-Indië en vooral in de eerste plaats Java, voor inzinking moest worden behoed, den indruk gemaakt, dat de afgevaardigde van Kol gelijk had, toen hij Mirabeau's woorden van een eeuw geleden aanhaalde: „La misère est là Messieurs et vous vous délibérez”. Hoewel een deel der sprekers het bestaan eener eerschuld, in den strikten vorm van schuld, ontkende, werd toch door allen gezegd, dat op Nederland de verplichting rust om krachtige hulp aan O. Indië te verleenen. Ona- niem werd er op gewezen, dat de sluitpost van f 2.000.000 op deze begroting uitgetrokken een onbeduidende aalmoes was, die nog daaren- boven in voorschot werd verleend en iedereen moet daarbij, onder den indruk van hetgeen wij weten en nog dagelijks vernemen, de overtuiging hebben gehad, dat iedere dag uitstel van de te verleenen hulp, de lijdende bevolking dieper doet zinken en de kwade kansen van allerlei rampen nog groter maakt. En toch . . . de te verleenen hulp zal misschien ad Calendas Graecas, worden verschoven, totdat het beruchte redingsplan ge- reed zal zijn!

Saguntum ging ten onder, terwijl de Romeinsche Senaat, dag en nacht delibereerde, hoe men de bedreigde stad zou te hulp komen!

Van verschillende kanten in de vergaderingen onzer Tweede Kamer, werd er op gewezen dat het afwachten van het algemeen redingsplan volkomen onnoodig was, dat men in Indië, tal van zaken reeds kende en reeds had voorbereid, die krachtig zouden inwerken op de vermeerd- ering der welvaart, maar dat het alleen 't noodige geld is, waar men op wacht.

Wij kunnen ons volkomen begrijpen, dat van Kol, wanhopig door al dat redevoeren, zonder eenige bepaalde aanwijzing van den weg, die tot herstel van den kranke, *dadelijk* zou moeten worden gevolgd, met zijn idee voor den dag kwam, om dan maar liever een deel der bezittingen te verkoopen, die wij toch niet behoorlijk beheeren kunnen of willen.

Jaren geleden, toen, wat een onzer groote eilanden betreft, hetzelfde idee door eenen spreker in de «Vereeniging tot bevordering van Krijgswetenschappen» in den Haag werd geopperd, hebben wij ons, met kracht daartegen verzet, omdat wij in de toekomst vertrouwen stelden. Zeer heeft het ons verdrotten, toen ons deel van de Kust van Guinea in West-Afrika werd overgedaan aan Engeland; maar wanneer het Nederlandsche volk blijft talmen om iets degelijks voor O-Indië te doen, dan zouden ook wij den raad moeten geven om goedschiks een deel onzer buitenste Buitenbezittingen aan anderen in beheer te geven en, als het kan, te verkoopen, vóór een kwaad-willige, die veel sterker is dan wij, ze ons afneemt.

Men heeft den afgevaardigde uit Enschedé in de Kamer veel te veel verguisd, omdat hij een schijnbaar zó onvaderlandsliedend denkbeeld opperde, waar hij onzes inziens, dat schrikbeeld van den verkoop niet beter had kunnen te pas brengen, dan bij de discussie over een begroting voor Indië, die alle kans op ingrijpende verbeteringsmaatregelen weder *minstens* een jaar langer uitstelt. Ook bij hem zal het immers niet zijn opgekomen om, klakkeloos en alleen uit geldzucht, een deel van onze Oost-Indische bezittingen aan Engelsen, Duitschers of Amerikanen over te doen, maar er is voor Java véél geld noodig; er zijn vooral nu *dadelijk flinke sommen* noodig. En als Nederland die niet geven wil of misschien niet geven kan, dan mag vooral een koopmansvolk niet liever alles te zamen zien vergaan, dan zich van een deel er van tegen vergoeding los te maken.

Vóór de minister aan het woord was, zou men waarlijk hebben gedacht, dat er iets broeide, dat men den sluitpost nu reeds wilde vervangen door een jaarlijksch subsidie en het aldus aan Indië mogelijk zou maken om, zonder verderen druk voor de inlandsche belastingschuldigen, leeningen te sluiten voor buitengewone uitgaven. Maar hoezeer men ook later, van verschillende kanten, de verantwoordelijkheid van den Minister onvoldoende noemde, toch stelde men zich tevreden met zijne beloften, dat hij aan zijn collega's zou vragen om den naam van *renteloos voorschot* in dien van eene *bedragte* te veranderen en dat, bij de volgende begroting voor het jaar 1905, een zoodanige sluitpost niet meer zou voorkomen.

Uit het gesprokene in de Kamerzitting van maandagavond, werd het ons niet volkomen duidelijk of de Minister daarbij bedoelde, dat, reeds vóór dien tijd, of minstens te gelijk met die begroting, definitieve voorstellen tot het verleenen van afdoende hulp aan Oost-Indië, zullen kunnen gedaan worden? Maar de heer Roell had gesproken van eene Staatscommissie en de Minister achtte het noodig, te doen uitkomen, dat er van de benoeming van zulk eene commissie geen sprake was, maar dat hij, ten opzichte der reddingsplannen het advies zou inwinnen van deskundige financiers en economen, om daarna met zijn collega van Financiën in overleg te treden. Ontrent den vorm, waarin de hulp moet worden verleend, zou dan eene keuze worden gedaan.

Alles zal, wat den tijd van indiening betreft, dunkt ons, afhangen van het meer of minder uitgewerkte, dat voor de plannen wordt verlangd. Wil men inzien, dat hiervoor algemeene schetslijnen en zeer globale ramingen voldoende zijn en dat in Oost-Indië zelf, moet worden geoordeeld over de waarde der reddingsmiddelen en de kracht, waarmee ze moeten worden uitgevoerd, terwijl men hier zorgt, dat het noodige geld, zonder bezwaar kan worden geleend, dan is men op den, naar ons inzien, goeden weg, dien wij een paar weken geleden in het «Kol. Weekblad» hebben aanbevolen.

Hoop doet leven!

Toen wij, nu eenige jaren geleden, het voorrecht hadden, enkele malen met den vorigen, te vroeg overleden minister van koloniën Jhr. mr. Th. J. van Asch van Wijk, den minder gunstigen toestand van Oost-Indië en de middelen tot redres te bespreken, kregen wij reeds den indruk, dat het ook zelfs hem met al den goeden wil, die hem bezield en met den vasten wil die de zijne was, niet gemakkelijk zou zijn gevallen om in overleg met zijne collega's tot een afdoend voorstel te geraken. Wij kregen daarbij echter tevens de overtuiging, dat hij van *halve* maatregelen niets verwachtte en ze niet zou hebben gewild.

In de zitting van maandag avond werden de «Algemeene beschouwingen» tot een einde gebracht en dinsdag met de artikelsgewijze behandeling der begroting begonnen.

Achtereenvolgens kwamen daarbij als voorname punten ter sprake, eerstens het onderzoek in Deli betreffende de koelie-mishandelingen, waarvan de heer Fock hoopte, dat het rapport later aan de Kamer zou worden overgelegd en dat dan zou blijken, dat eigen waarneming, zonder invloed van de planters, er de grondslag van is.

Dezelfde spreker wees op nieuw op 't onhoudbare van het Drukpersreglement voor Ned.-Indië, dat door Thorbecke reeds «het gewrocht der duisternis» werd genoemd. De heer Troelstra hield een lange rede, waarin ook hij tegen 't drukpersreglement te velde trok en met feiten bewees, hoe schadelijk het werkte en hoe het schijnbaar met mildheid toegepast, toch de pers aan onbetamelijke banden legde. Hij wilde thans, omdat er toch al genoeg werk is, geen motie voorstellen, maar zou zeker het volgende jaar een uitspraak der Kamer uitlokken, wanneer de Minister ongenegen was, het bestaande onding in te trekken.

De heer Van Kol wenschte beter politie toezicht,

niet alleen op Deli, maar ook elders op de Buitenbezittingen. Ook hij wacht met belangstelling op het rapport-Rhemrev. Zijns inziens is op Deli afdoende verbetering onmogelijk, zonder de opheffing der koelie-ordonnantie en de vervanging daarvan door een billijk arbeidscontract, hij acht goede tabaksondernemingen ook zonder koelie-ordonnantie mogelijk, als bewijs aanvoerende, dat die elders bestaan.

De Minister wil eveneens het rapport-Rhemrev afwachten, dat hij onpartijdig wenschte. Daaruit zal men dan kunnen zien, welke verbeteringen noodig zijn, want ook hij meent, dat na de vervanging der koelie-ordonnantie door een arbeidscontract moet worden gestreefd.

Zijn standpunt tegenover het Ind. drukpersreglement is door de sprekers verkeerd opgevat. Wel acht hij de werking er van niet zóó blemmerend en schadelijk, als wordt beweerd, maar hij verdedigt het niet en de herziening ligt in zijn bedoeling. Bij 't vele hoogst noodige, dat er echter te doen is, kan dit nog niet aan de orde komen.

De opium-regie moest het van verschillende sprekers ontgelden; de heer van Kol beweerde, dat het opium verbruik b. v. te Batavia is toegenomen en dat de sluikehandel met de bestaande middelen niet voldoende kan worden tegengegaan, doch de Minister was van meening, dat de betrokken ambtenaren alles deden, wat in hun vermogen is en ernstig bedoelden om het opium-gebruik tegen te gaan. Versterking der politie tegen den smokkelhandel is een punt van overweging; een eigen papaver-cultuur wordt ernstig overwogen, maar de Minister zou daarbij nimmer aan ruimer aanplant met het oog op export willen denken.

Bij Afd. IV (Binnenl. Bestuur) kwamen de weinige zekerheid van bezit van den inlander en de treurige toestand der politie ter sprake, en werd wederom het aankopen der landerijen bewesten de Tjimanok aanbevolen, hetgeen met eene Indische geldleening zou kunnen geschieden, waarvan rente en aflossing door de opbrengst der aangekochte landen zouden kunnen worden betaald. De heer van Kol wees op bevooroordeeling der suikerfabrikanten ten nadeele der inlanders en wordt door den heer Pijnacker Hordijk weerproken, die een onderzoek ontgaf aan den Minister vraagde.

De Minister erkent wel, dat de veiligheid in Indië te wenschen overlaet en versterking der politie is dan ook aanbevolen, maar hij geloofde aan overdrijving. Eene enquête, zooals de heer Pijnacker Hordijk vraagt, acht hij niet noodig nu *Boeka*, in een kort geleden verschenen geschrift, feiten heeft genoemd. Van zelf zal daarop nu de aandacht zijn gevestigd.

De heer van Kol merkt daarna op, dat een onderzoek als de heer Pijnacker Hordijk bedoelt reeds heeft plaats gehad, maar dat het rapport geheim wordt gehouden; hij dringt aan op openbaarmaking, waarop de Minister antwoordt, dat hij het rapport nog niet heeft gelezen en dus over de mogelijkheid der openbaarmaking niet kan oordeelen.

Tot nog toe was de Minister het steeds eens geweest met de opmerkingen der sprekers, maar dit veranderde, toen bij art. 38 de heer Cremer als amendement voorstelde om den post van uitgaven voor Europ. bestuur met f 18000 te verminderen, zijnde een tractementverhoging voor 6 residenten 3e kl. op de Buitenbezittingen. De Minister deed dit voorstel, omdat men dan, zonder de belangen der personen te schaden, de bestuurders der gewesten langer op hunne standplaats kon laten, hetgeen voor goed bestuur een groot voordeel zou zijn.

De heer Cremer ontkende niet dat, dit van belang was, maar meende, dat hetzelfde zou kunnen worden verkregen door de residenten van 3e tot 2e kl. te bevorderen, zonder ze van standplaats te doen wisselen. Hij achtte, bij den tegenwoordigen stand der financiën, verhoging van tractementen niet gerechtvaardigd. Hij vond echter geen voldoende steun, ja zelfs bestrijding van de heeren Fock en Pijnacker Hordijk. De Minister ontraadde 't amendement, de meerderheid der commissie van rapporteurs was er tegen en 't werd met 43 tegen 23 stemmen verworpen.

Waar wij van meening zijn, dat de grootst mogelijke zuinigheid moet worden betracht door alles, wat niet onvermijdelijk is, na te laten, zouden wij *als beginsel* de aanneming van het amendement Cremer hebben toegejuicht.

Van hetgeen Woensdag en volgende dagen zal worden behandeld, zullen wij eerst in een volgend nummer verslag kunnen geven. Met groote belangstelling wachten wij af, of ons betoefend indermaking, dat nu reeds een flinke vermeerdering van het korps ingenieurs zal noodig zijn, om ten tijde der uitvoering van het reddingsplan, niet tot *grote schade* te ondervinden, dat plannen slecht worden bestudeerd en voorbereid en daardoor bij de uitvoering tegenvallen of te veel geld kosten, omdat men aan een voldoende sterken staf van bekwaame ingenieurs gebrek heeft. Ook hier geldt het eene vermeerdering van uitgaven, doch wanneer 'gouverner c'est prévoir' een juiste spreuk is, en hieraan zal wel niemand twifelen, dan is deze meerdere uitgave *onvermijdelijk*.

Indonesisch Vlechtwerk.

(Vervolg op het artikel in n°. 33).

Verven van vlechtmateriaal.

Zoo belangrijk het Indische vlechtwerk-ornament is, zoo slecht is het op het gebied van verven gesteld. De inlander heeft slechts kunnen werken met de verfstoffen, die de Flora hem bood, en deze plantaardige verven zijn vrijwel ongeschikt voor het harde vlechtmateriaal. De zachte soorten, als biezen, zijn tamelijk toegankelijk, doch de harde rotan en bamboe, worden hoogstens aan de oppervlakte gekleurd. Alleen de zwarte kleur van

Bengkoelen, verkregen met *kajoe setjang*, die vermoedelijk door een modderbad vastgelegd wordt, dringt tot in den vezel door.

Voor matten is dit een beslist vereischte. Elke oppervlakkige kleur is binnen weinig tijd onder de Europeesche schoensool verdwenen en men houdt een «onverslijtbare» mat over, die door onoogelijk uiterlijk niet te gebruiken is.

Voor industriële ontwikkeling van het Indische vlechtwerk zijn dus nieuwe en goede verfstoffen zeer wenschelijk. Daar deze vermoedelijk niet in de Indische plantenwereld te vinden zullen zijn, in geen geval in die mate, dat er voor ruim gebruik voldoende voorraad is, verheugde het mij buitengewoon van den Directeur van het Koloniaal Museum te Haarlem een schrijven te ontvangen, waarin de heer H. S. Dijk te Hengelo (O.) een vertegenwoordiger van de Farbwerkefabriek te Hoechst, berichtte, dat hij uit belangstelling in de goede zaak wilde beproeven, of deze Duitsche fabriek genegen was, verfstoffen op Indisch vlechtmateriaal te nemen.

Versch en gedroogd plantenmateriaal werden door 's Rijks Plantentuin te Leiden en het Koloniaal Museum ter beschikking gesteld en de kleuren aangegeven, die het meest in het Indische volkswerk voorkomen of daarbij passend te gebruiken zouden zijn.

Hoe sympathiek dit aanbod ook was, toch moet ik bekennen, eenige aarzeling gevoeld te hebben. Er is al zooveel bedorven met chemische kleuren!

Vermelde Mukharji niet waarschuwend in zijn «Art-Manufactures of India» (blz. 309), dat de inlanders «taught how to use aniline colours, with unspeakable results!» Wanneer men in de ethnog. Musea anilinekleuren gebruikt vindt, onverschillig of het werk uit Amerika, Afrika en Azië komt, dan kan niet anders gedaan worden dan te spreken van «unspeakable results».

Wat toch is het geval? De inlander vindt in zijn flora slechts een bepaalde hoeveelheid verfstoffen, meestal gering in getal en gedempt van kleur. Met dat weinigje is gedurende geslachten gewerkt en men beheerscht ze volkomen, weet precies, wat er mee te doen is.

Nu worden anilinekleuren ingevoerd en dikwijls met graagte ontvangen, omdat ze reeds bij oppervlakkige toepassing hechten, in tegenstelling met de tijdroovende, eigen verfwijze. Daaronder zijn kleuren, die de inlander nooit heeft kunnen verkrijgen en wie niet conservatief van aard is, grijpt er naar met welgevallen. Niet omdat ze mooi zijn, maar omdat ze *nieuw* voor hem zijn! Precies hetzelfde ziet men bij de «artistieke» Dajak's van Centraal-Borneo. Hun prachtig kralenwerk in kleurschikking, die hoogst fijngevoeld is, omzoomen ze... met bont, soms schreeuwend silt! Het nieuwe verdringt hier de schoonheid. Als meest voorkomende aniline-verven vindt men broederlijk-internationaal een scherp, bruut groen en een roodachtig paars. Neger en Indiaan, Maleier en Boeginees schijnen die twee kleuren te prefereren. Even algemeen is de oppervlakkige toepassing; bij vlechtwerk ligt de kleur er boven op en kan met een enkel schrapje verwijderd worden.

De reden van deze voorkeur schuilt ook weer in het nieuwe en door het gemakkelijker toepassen, gaat het degelijke weg.

Groote voorzichtigheid is dus zeker niet overbodig! Maar toch stond er iets anders tegenover. Hier geen fabriek, die lorrige kleurstoffen op de markt brengt, louter om afzet te vinden, doch een vertegenwoordiger, wiens streven het allereerst is, de pogingen tot ontwikkeling der Indische kunstnijverheid te steunen en daarom met vrienden overleg pleegt, wat in het belang zou kunnen wezen. Ik twijfel niet, of het zal blijken, dat zulks ook in het belang der fabriek is. Het is zeer wel mogelijk op de inlandsche markt verfstoffen in te voeren, waarbij gespeculeerd wordt op de aantrekkelijkheid van het nieuwe, doch even zeker is het, dat dit afzetgebied spoedig tot niets zal ingekrompen zijn, omdat het daarmee bewerkte alle commerciële waarde mist.

Zijn daarentegen die kleuren op het oude, inlandsche gebruik berekend en daardoor in hun bereik, dan zal door de verkoopbaarheid van het geproduceerde ook het verbruik van verfstoffen belangrijk stijgen.

Nu zijn die proeven, toegepast op mendong-bies, lontar- en pandanblad, rotan en bamboe, zeer gelukkig uitgevallen. Een gedempt geel, donkerrood, sienna, donkerbruin, blauw in licht en donker, zwart bleken gemakkelijk toe te passen te zijn. *Een uur* koken in de verf en afspoelen met water, bleek voldoende om genoemde materialen tot in den vezel te kleuren. Rotan en bamboe, als stengel geveerd, boden groote zwarigheden, doch hetzelfde materiaal, *gespleten of ontdaan van de glanzende oppervlakte*, namen even gewillig de verfstof op.

In ieder geval verdient het aanbeveling, onverschillig, welk materiaal bewerkt wordt (biezen natuurlijk uitgezonderd), slechts gespleten stoffen, liefst reeds gereept (in strooken verdeeld) te verven en niet eerder uit de verfkuipe te nemen, dan nadat gebleken is, dat de verf in alles doorgedrongen is.

Dit technische resultaat is dus zeer belangrijk, temeer, daar een afwrijven met water — meer zal niet van gevlochten voorwerpen geëischt worden — de gekleurde stoffen ongehinderd laat. Ook het aspect dezer geveerde stoffen geeft alle redenen tot voldoening. Juist, omdat de anilinekleuren tot in den vezel doorgedrongen zijn, in alle opzichten doorwerkt, doen ze mooi en kunnen een vijand van anilinekleuren tot andere gevoelens bekeeren.

Alleen de licht-echtheid is nog iets, dat door nadere proeven versterkt zal moeten worden. Echter hindert deze slechts bij de lichtere kleuren, die in ieder geval in de minderheid zijn.

Gebruik van de donkere kleuren als inslag bij een schering van natuurkleur zal dus in kleurwaarde niet bij het oude, inlandsche werk behoeven achter te staan, terwijl de lichtere kleuren

als fondkleur of om het geheel op te lichten goede diensten zullen kunnen bewijzen.

J. A. LOEBER JR.

Oost-Indische berichten.

Tabanan. De communicatieweg naar Korintji. Het telegram aan generaal van Heutz. Verplaatsing van het departement van oorlog naar Bandoeng. Inlandsche landbouw. Inlandsche opvattingen. Koffie. Naar het Tobameer. Tinerit in de Lima Kotta. Weg met de kleedingtassen. Nieuwe eetkelder voor den troep. De economische toestand der bevolking. Dr. Snouck Hurgronje. Juteaanplant in den Oosthoek. Stand der voedingsmiddelen op Java en Madoera. Begin van een roo. Oost en West op Rijswijk.

Tabanan. Aan de Java-Ct. ontleenen wij het volgende bericht:

«Nadat van den resident van Bali en Lombok bericht was ontvangen, dat bij twee weduwen van den onlang overleden Radja van Tabanan het voornemen bestond, zich ter gelegenheid van de verbranding van het lijk van den bestuurder mede te laten verbranden, werd aan den tegenwoordigen Radja namens de regering medegedeeld, dat zij zich tegen het voornemen verzetten. Ofschoon deze mededeeling van den controleur voor inlandsche zaken te Singardja, die zich daartoe met twee oorlogsschepen naar Tabanan had begeven, met nadruk herhaald werd, heeft de voorgenomen verbranding, blijkens telegram van den resident van 26 October, toch plaats gehad.»

Het komt ons niet onwaarschijnlijk voor, dat het voornemen, en dus niet eene grensquaestie, de aanleiding zal zijn tot de vermoedelijke aanstaande expeditie.

De communicatieweg naar Korintji over Tapan, welke thans wordt gevolgd en zooveel bezwaren oplevert wegens te steile hellingen en te groote hoogten die men daar aantreft zal, volgens de Sumatrabode, waarschijnlijk komen te vervallen.

Men heeft met de hulp van Korintjiërs een beter tracé gevonden, van uit Ajer Hadji naar Si Oelak. Nadat dit onder leiding van den betrokken controleur uitgekeerd was bleken hier de terreinhindernissen niet zoo erg en de afstand veel korter dan die van den weg over Tapan. Een nader onderzoek zal nu moeten uitmaken, welk tracé definitief zal worden gekozen als communicatieweg van en naar Korintji.

Het telegram aan generaal van Heutz. Het Nieuws van den dag voor N. J. lezen wij, dat de bevestiging van het huldeblijk, dat op den 9en September j.l. aan generaal van Heutz werd gericht, naar aanleiding der onderwerping van Panglima Polem, thans den generaal eene, op japansch papier gedrukte, oorkonde is toegezonden, versierd met eene systematische afbeelding en meldende de namen en titels der mede-onderteekenaars. Elk der onderteekenaars ontvangt ook een afdruk van deze oorkonde.

Verplaatsing van het departement van oorlog. Op de indische begroting voor 1904, wordt, zooals wij in de *Javabode* lezen, een post gemist, die die voor de overbrenging van het D. v. O. naar Bandoeng met welke verplaatsing de minister van koloniën zich beginsel heeft kunnen vereenigen.

De vreugde onder de bureau-officiërs over die, in het vooruitzicht gestelde, overbrenging van het D. v. O. naar een koel klimaat was niet gering.

Deze aangelegenheid wordt in bovengenoemd blad wederom besproken en wordt het buiten kijf geacht, dat deze verplaatsing op de praktische bruikbaarheid van onze beste officieren een verderfelijken invloed zou uitoefenen, hetgeen zich in oorlogstijd zou wreken, als het leger op veldde zou moeten trekken met een staf van officieren, wien de handen totaal verkeerd staan.

Er is echter nog meer zegt de schrijver. Bij een oorlog om onze koloniën zal de marine het hoofdvoord spreken. En zoo ergens, is bij ons samenwerken tusschen land- en zeemacht een dringende eisch.

En die eisch wordt te niet gedaan, door gebrek aan samenwerking, wanneer het D. v. O. te Bandoeng en van marine te Weltevreden is gevestigd. Of zou men ook het centrum van het marinegezag naar Bandoeng willen verplaatsen? De absurditeit, om de gezagcentra te isoleren van de elementen, waarop gezag moet worden uitgeoefend, zou dan eerst recht duidelijk in 't oog springen.

En wat zouden nu de verdeelen zijn van de verplaatsing van den militair bestuurszetel naar Bandoeng, wij moeten die natuurlijk zoeken in den B. V.

Zoals eenigen tijd geleden in een hoofdartikel van *Locomotief* werd betoogd, zal in oorlogstijd het centrum van het militair gezag niet meer beruften bij het departement van oorlog, maar bij het hoofdkwartier van het veldleger.

Te recht zegt de schrijver van dat artikel o. m., dat het departement in oorlogstijd onder een, aan den legercommandant ondergeschikten officier of bescheiden schaal zal blijven werken en het van zijn overvloed verscheidene geschikte officieren aan het veldleger zal moeten afstaan. Met beperkt personeel aan den gang blijvend, zal het in den rug van het leger en in elk geval niet blootgesteld zijnde aan het dreigend gevaar, in handen van de vijand te vallen, den legercommandant in de vervulling van zijn taak van onbereikbaar nu kunnen zijn. Men zal zorgen voor de aanwerving van recruten, voor de africhting van de nieuwe manschappen, voor de remonteering van de bereiden wapens, voor het aanschaffen en opleggen op, voor af aangegeven punten, van verplegingsartikelen, voor inkoop van onderscheidene legerbehoeften, voor het onderhouden van goede betrekkingen met de inlandsche hoofden en de bevolking, voor het behoud van de orde in zijn omgeving, kortom, het kan van alles doen, waartoe de legercommandant bij zijne troepenmacht geen gelegenheid heeft en dat toch in het belang van een krachtig optreden niet goed kan worden achterwege gelaten.

Verder zegt de schrijver van bedoeld hoofdartikel, dat den aanvang, dat het toch zeer goed zal kunnen zijn, dat de vijand zich in de eerste plaats met zijne hoofdmacht tegen Soerabaja zal wenden, om zich meester te maken en het gebruik te verzekeren van de vele hulpmiddelen, die deze stad zooveel voor de marine als voor de approviandeering van troepen aanbiedt.

Het is de meening van de *Javabode* niet alleen die onderstelling zeer veel kans van mogelijkheid heeft, doch ook dat zij de eenige houdbare is. Reeds vroeger toonde dat blad omstandig aan, dat een vijand, die Java wil veroveren, moet beginnen met zich van Soerabaja meester te maken; dat de oorlog om Java zal worden gestreden in Oost en niet in West-Java, zooals men vroeger militaire afdelingen schijnt te veronderstellen. Daarom acht schrijver het departement van oorlog te Batavia volkomen veilig en zelfs in oorlogstijd verplaatsing daarvan naar het binnenland volmaakt onnoodig.

Inlandsche Landbouw. Aan het Soer. Hbl. 100.

lenen wij het bericht, dat de tweede aanplant gadoe of sadoe geheeten, in het district Wedong (Demak) prachtig staat; in het Japara'sche is men met het snijden van diezelfde soort padi bijna klaar.

De tweede gewassen in laatstgenoemde streek staan mede mooi en een goede oogst wordt verwacht; de reeds geogste polowidjo wordt door de massa goedkoop op pasars verkocht. De katjang pendem (Katjang Persie) wordt meerendeels door Chinezen ingekocht en naar Semarang verzonden. Ook het vervoer van de kapok geschiedt op groote schaal.

Japara ziet er thans anders uit dan in vroegere jaren. Op kruiswegen en viersprongen worden aardige tuintjes aangelegd; ook de aloon-aloon ziet er keurig en net uit. Deze verbetering is het werk van den energieken assistent-resident Gongrijp. Op diens last is op ledige terreinen cassave geplant ten einde den kleinen man aan bibit te kunnen helpen, dat door de bevolking zeer gewaardeerd wordt.

Inlandsche opvattingen. Een eigenaardig bewijs hoe moeilijk de inlander is te helpen, vernam *De Locomotief* uit Banjoemas. De Poerwokertische hulp-spaar- en landbouw credietbank zou in het district Djamboe eene proef nemen met de beleving van padi.

De groote moeilijkheid toch voor den kleinen man is, dat hij bij den rijstooft dringende contanten noodig heeft voor allerlei schulden en behoeften, die in den laatsten schaarschen tijd zich hebben opgehoopt en nu dringende oopen om afdoening.

Maar de padi is dan, terstond na den nieuwen oogst, het goedkoopst van het geheele jaar, stel gemiddeld f 1.50 per picol en wanneer de landbouwer dus in dien tijd verkoopt, maakt hij slechts een luttel bedrag, terwijl tevens verstand een groot deel van het voedsel, waarop hij vele maanden moet teren, uit zijne padi schuur verdwijnt. Kan hij dus in dien goedkoopsten tijd zijn padi beleving voor een bedrag, dat een weinig blijft beneden den geldenden marktprijs bijv. f 1.25 (tot goedmaking der administratie kosten van de bank), dan bekomt hij toch contanten, terwijl zijn padi zorgvuldig voor hem wordt bewaard en later als de prijs is gestegen tot bijv. f 1.50 per picol, door hem kan worden gelost, zoodat hij ten slotte totaal f 2.50 ontvangt, tegen f 1.50, die hij zou hebben gemaakt bij verkoop terstond na den oogst.

Wanneer men echter meent, dat deze gelegenheid greig wordt aangegrepen, vergist men zich deernlijk. Niettegenstaande de medewerking van het districtsbestuur heeft bijna geen landbouwer er aan gewild en zulks omdat men nu den oogst door verkoop f 1.50 contant kan krijgen, terwijl men bij beleving slechts f 1.25 ontvangt. De contanten-rage beheerscht de indische huishouding bijna tyraniek, zegt de schrijver. Deze jammerlijke economische onmondigheid, w. i. maar steeds geen verandering schijnt te komen, is de kancker, die aan de welvaart van den inlander knaagt, verleidt hem tot vernieuwde vervoering van zijn grond, dikwijls nog na meer en doet alle pogingen, om hem te helpen, schipbreuk lijden.

Het einde was dan ook, dat de padibeleenbank in Poerwokerto, het door den assistent-resident de Wolff van Westeroede gestichte moederlichaam voor de later opgerichtte credietinstellingen, den bijl er bij heeft nedergelegd.

Koffie. Aan het Soer. Hbl. ontleenen wij minder gunstige berichten omtrent den kofficoogst over 1904. Aanhoudende regens bedreigen de koffioudernemingen op de hellingen van den Smeroe, het Zuidergebergte en de zuidelijke en zuidwestelijke helling van den Kloet met een misoogst.

Naar het Toba-meer. De *Sumatrapost* weet mededeelingen, dat er bij de Deli-spoorwegmaatschappij plannen bestaan, om een tocht te ondernemen naar het Toba-meer, ten einde daar opmetingen te doen en allerlei andere werkzaamheden te verrichten in verband met het zoeken naar een tracé voor een nieuwen weg. De geheele opmeting zal slechts een zeer voorloopig karakter hebben en heeft voorshands alleen ten doel de terreinkennis in die streek wat te vergroeten; mogelijk is het dat, als gevolg van de onderzoekingen, plannen zullen worden gemaakt tot het aanleggen van een weg, die, ook al is het geen spoorweg, toch door het bestaande spoorwegnet van de hoogvlakte gemakkelijker bereikbaar te maken, voor de Delispoorwegmaatschappij van belang kan zijn.

Reeds is men bezig voorbereidende werkzaamheden voor den tocht te doen, die echter, niet vóór den drogen tijd, dus vermoedelijk in Februari of Maart van het volgende jaar, zal plaats hebben.

Tinerts in de Lima Kota. Aan de *Sum. Bode* ontleenen wij het bericht, dat door den controleur van Boven-Kampar te Bangkinang van de bevolking werden ingekocht in de maand September j. l. 68 katti's tinerts en in de vorige maanden 9 picols en 77 katti's, welke gezamenlijke hoeveelheid van 10 picols 45 katti's naar den controleur van Siak is verzonden, ter verzending naar Singapore.

Weg met de kleedingtassen. Aan de *Sum. Bode* ontleenen wij ook het bericht, dat ter vervanging van de tegenwoordige, nagenoeg niet gebruikt wordende kleedingtassen, langzamerhand houten kisten aan de mindere militairen worden verstrekt; met dien verstande echter, dat de kleedingtassen eerst moeten worden opgebruikt.

Nieuwe eeketels voor den troep. Binnenkort zal bij het 13e bataljon infanterie te Soerabaja eene proef worden genomen met nieuwe eeketels, vervaardigd van stevig metaal, waarin de militairen bij meerdagsche oefeningen hun potje kunnen koken, zoo schrijft men in het Soer. Hbl.

Civiel geneeskundige dienst. Door den directeur van O. E. en N. is aan de regering het voorstel gedaan, om te Semarang een derden stadsgeneesheer in dienst te stellen, zoo meldt het *Bat. Nbl.*

De economische toestand der bevolking. Uit Salatiga schrijft men aan de *Locomotief*, dat de veen- en duurte worden toegeschreven aan den laatsten aschregen.

Vele beesten zijn door gebrek aan voedsel dood gegaan. De slachters van Semarang, Pekalongan, Koedoes, Oeng-betalan nu f 10 meer voor een rund, dan een jaar te voren.

Enige slachters van Semarang gaan zelfs tot hoog den Merapi op, om slachtyce te zoeken. Als de duurte blijft aanhouden, dan denkt men wel dat binnen enkele maanden een paar hunner het bedrijf zullen moeten staken. Commentaar overbodig.

Dr. Snouck Hurgronje, onze eminente taalgeleerde, moet, naar de *Deli Ct.* verneemt, vrij ernstig ziek zijn.

Een spoedig herstel zij hem toegewenscht, opdat weldra, dank zij zijn reeds vergevorderde studies der gajoesche taal, ook deze veelomvattende kennis ten goede come aan de pacificatie der sumatraansche landen.

Juteaanplant in den Oosthoek. Aan het Soer. Hbl. wordt medegedeeld, dat ook in den Oosthoek eene proef is genomen met het planten van deze vezelstof, waarvan de uitkomsten zeer gunstig waren.

Stand der voedingsmiddelen op Java en Madura. Aan het *Bat. Nbl.* ontleenen wij omtrent den oogst in de maand Augustus j. l., dat de opbrengst over het algemeen bevredigend was, hier en daar slechts zeer middelmatig door onvoldoenden regenval. Het rijstgewas stond in de afd. Pandeglang zeer middelmatig door watergebrek; elders bevredigend.

In *Batavia* was de oogst bevredigend, behalve in de afd. Meester Cornelis, terwijl het rijstgewas bevredigend stond.

In de *Preanger* was de oogst goed, met uitzondering van de velden, die door veldmuizen of droogte mislukt zijn.

In het *Cheribonsche* was de opbrengst over 't algemeen middelmatig. De stand van het rijstgewas was nog al bevredigend.

In *Semarang* was de oogst goed in de districten Semarang, Bodja, Bandjaran en Mergotoehoe, bevredigend in de afd. Salatiga en in het district Selokaton; middelmatig in de districten Japara en Majong, ongunstig in het district Tjengkalesewoe.

Verder minder gunstig in het district Tengeeles. Op de overige plaatsen werd in die maand niet geogst. Het rijstgewas stond goed in de afdelingen Semarang, Pati, Salatiga, Demak en in het district Bodja, bevredigend in de afd. Koedoes en in het district Selokaton, middelmatig in de afd. Japara, minder gunstig in de vlakke districten van Kendal.

In Grobogan staat geen rijstgewas meer te velde. In de afdelingen Koedoes Semarang, Pati, Salatiga en Demak had het gewas in mindere of meerdere mate van de muizenplaag te lijden.

In Rembang was de oogst bevredigend, in de afd. Toeban viel de oogst tegen, in de afd. Bora en Bodjonegoro werd niet geogst.

In Soerabaja was de oogst bevredigend en stond het rijstgewas gunstig in de afdelingen Soerabaja, Sidoarjo, Modjokerto en Djombang. Goed, wat de oude aanplant betreft in de Bengawandjoro, afd. Lamongan; de jonge aanplant zal echter, door watergebrek, mislukken.

In de afd. Grisee staat de aanplant in het district Grisee vrij gunstig; die in Bengawandjoro is voor 1/3 aangeast door omerah, terwijl die in het district Sidajoe twijfelachtig staat.

Van den aanplant in Karangbinangoen zal vermoedelijk een groot deel mislukken door watergebrek, terwijl die in Karangneeng voor het groote gedeelte zal slagen.

In *Basoei* was de stand van het rijstgewas bevredigend; in de districten Rogodjampi en Banjoewangi zijn resp. 62 en 11 bouws, door muizen vernield.

In *Banjoemas* over 't algemeen bevredigend, behalve in de afd. Tjilatjap, waar in twee districten door gebrek aan regen 1/3 van den aanplant zal mislukken.

Bezorgdheid bestaat voor de districten Krawang en Rengasdengklok der afd. Krawang met het oog op den stand der veldgewassen; in de residentie Cheribon is de toestand goed te noemen. Daarbij wordt aangetekend dat op het particuliere land Kandanghaer, waar de bevolking zich weinig aan de teelt van tweede gewassen laat gelegen liggen, de toestand verre van bemoedigend is.

Verder bestaat er bezorgdheid voor de districten Rembes en Bantjar en voor twee desa's in Djatirogo, alle in de afd. Toeban, residentie Rembang en in het Banjoemasche alleen voor het onder-district Kepel, district Broeno, afd. Wonosobo.

Bevredigend in de afd. Mataram.

Minder gunstig in de afd. Koolon Progo, waar het gewas minder gunstig staat, tengevolge van de aanhoudende droogte.

Begin van een row. De *Deli Courant* meldt dat onlangs op de onderneming Bindjei Estade een begin van een row plaats had, die, uit eene kleinigheid geboren, zich ernstig liet aanzien, doch gelukkig spoedig kon worden bedwongen.

De hoofdjanil was bezig voorschot te verstrekken aan diverse kongsijs en deelde op een gegeven oogenblik mede dat hij de overige kongsijs den volgenden dag zou uitbetalen. Hierover ontvreden, ruiden een paar belhamels de anderen op en daar had men het lieve leven aan den gang. Men telefeondeerde om de noodige hulp, toen zij den hoofdjanil in zijn huis wilden gaan bestoken, waarop de controleur Muller ter plaatse verscheen, de bende flink aansprak en dreigde te zullen gelasten vuur te geven. De energieke wijze, waarop de magistraat hier optrad, voorkwam verdere gewelddadigheden, zoodat de orde spoedig hersteld was en de koelies zich weer ordelijk gedroegen.

De oorzaak moet hier voornamelijk liggen in rassenhaat, gepaard aan een geest van rumoerigheid, die reeds geruimen tijd op de onderneming schijnt te hebben gebroed.

Verscheidene andere ondernemingen o. a. Padang-Brahang en Germania hadden eveneens last van hevige twisten tusschen koelies en een hoofdjanil, die alleen, dank zij het krachtige optreden van den controleur Muller, spoedig eindigden. Een weinig crimineel te zijn in dezen overgangstijd is werkelijk noodzakelijk, zegt de schrijver.

Oost en West op Rijswijk. In het permanente tentoonstellingslokaal der vereniging „Oost en West“ te Batavia, is wederom eene groote bezending geciseleerd koper ontvangen van den controleur J. E. Jasper, ditmaal uit Grisee, zegt de *Javabode*.

Smaakvol uitgesteld, doen deze voortbrengselen der inlandsche kunstnijverheid zeer goed tegen het donkerblauw bekleedsel der monstertafels.

Men vindt er de oorspronkelijke inlandsche vormen terug, die toch ook in eene Europeesche omgeving goed passen.

Ook vernam het blad met genoegen, dat het vrouwen van den inlandschen werkmans in de vereniging „Oost en West“ steeds groter wordt en dat bijv. hier aan haar eene waarde ten verkoop op de permanente tentoonstelling werd toevertrouwd, wel zestien maal zoo groot als het aangeboden voorschot. En dit vertrouwen is gewekt, doordat den werkmans, door tusschenkomst van de hoofden van gewestelijk bestuur, steeds dadelijk zijn loon kan worden aangeboden, terwijl inlandsche hoofden, die uit de binnenlanden, worden uitgenoodigd de lokalen en de werkwijze der vereniging persoonlijk te komen bezichtigen, welke bezoeken nieuwe, volrijverige makelaars kweeken.

Van europeesche zijde is de belangstelling nog altijd het grootst van doortrekkende vreemdelingen, welke het

bestuur heel handig weet te trekken, door het verspreiden van stroobiljetten in de hôtels op de dagen, dat mailbooten aankomen; in de tweede plaats komen de „trekkers“, die gaarne herinneringen aan hun verblijf in de koloniën meenemen, om daarmede hunne woningen in Nederland te tooien; eerst in de laatste plaats komen de vaste ingezetenen, die gewoonlijk slechts kleine bedragen besteden voor onderlinge cadeautjes. Dit is jammer, besluit de schrijver, want het streven van „Oost en West“ behoort in de eerste plaats den vasten steun juist van deze laatsten.

RECLAMES.

Abonnement geldig in

meer dan 170 steden

ALLEEN

Noordeinde 119 a

Gewaarschuwd wordt tegen arglistige nabootsing.

ALLE MODERNE

Onderwijs Vertalingen

Kain Bèntènan.

Door vriendelijk belangstellende tusschenkomst van den oud-Assistent-Resident C. J. G. Wijnaendts zijn wij enkele bijzonderheden te weten gekomen, omtrent de zoo zeldzaam geworden Kain Bèntènan en de streek, waar dit fraaie weefsel vroeger veelvuldig, doch thans slechts bij hooge uitzondering vervaardigd wordt.

Op onze weefsel-tentoonstelling in de Gothische zaal alhier van Juli—October 1901, waren wij zoo gelukkig één exemplaar ervan te kunnen laten zien, ons welwillend door den Delftschen Gemeenteraad daartoe afgestaan uit de ethnografische verzameling van de voormalige Indische Instelling, die het vroeger van dienzelfden heer Wijnaendts ten geschenke had ontvangen. Bij dat No. 373 van onzen catalogus schreef de heer G. P. Rouffaer:

„Een zoogenaamd „Kain Bèntènan“, d. i. een antiek-Minahassa'sch geweven doek uit Bèntènan (Z. W. Minahassa, aan Zee), samengenaaid als saroeng uit 3 banen, waarvan 2 elk 64½ c.M. en de derde 61 c.M. breed is; wijde van het kokerdoek 1,72 M. Kleuren: donker indigo-blauw, diep roodbruin en uitgespaard grijs, in prachtige ornamentatie elkanter afwisselend, in overlagenste elken kleurige of fijn gefigureerd doorweven strepen. Langs den éénen kant, waar het doek tot saroeng werd samengenaaid, loopt een effener gehouden dwarsband om den ganschen saroeng, die wel als eene primitieve kapala is op te vatten. Zeer zwaar katoen. Het type van het kokerdoek in den geest der Timoreesche en Batakische saroeng. Grootte zeldzaamheid; *) en om zijn schoonheid buitengewoon interessant doek.

Ook in de buitenlandsche musea is dit soort weefsel zeer schaars, zoo goed als niet vertegenwoordigd.

Zeer verheugd waren wij dan ook, toen de heer Wijnaendts ons voorstelde, zich in verbinding te stellen met den heer Josephus Nerdon, Gouvernements-onderwijzer te *Liwoloeng*, een goede oude bekende van hem, ten einde inlichtingen in te winnen betreffende dit weefsel en namens ons te vragen, of er misschien nog enkele exemplaren te koop zouden zijn en of 't niet mogelijk zou wezen deze kunst weer te doen beoefenen. Ten antwoord schrijft de heer Nerdon, dat het hem na heel veel moeite gelukt is, eene vrouw te vinden, die zich nog met het weven van „Kain Bèntènan“ bezig houdt, deze is reeds 70 jaar oud en heet ook nog enkele afgewerkte stukken in haar bezit. Om zeker te zijn, dat dit het zeldte weefsel is, dat wij bedoelen, zond hij ons een gordelband, dien wij dadelijk als het echte Kain Bèntènan herkennen. Zoo ja, dan zou hij trachten de oude vrouw te overreden, ons hare kains te verkoopen voor onze permanente tentoonstelling en haar te overtuigen, dat zij goed zou doen, met aan hare dochter diezelfde weetskunst grondig te leeren, opdat deze op haar beurt enkel harer kennis er toe zou kunnen aanzetten om op die wijze het vroeger inheemsche handwerk, waarmee zij nu weer geld zouden kunnen verdienen, te doen herleven.

Om te voldoen aan ons verlangen naar eene beschrijving dier weverij, verzocht de heer Nerdon het weefgetouwe met bijbehorende te mogen bezichtigen. Dit werd hem echter niet toegestaan, omdat het juist oogsttijd was, wanneer alle wefgeereedschappen worden opgeborgen en het bijgeloof zegt, dat het ongeluk aanbrengt, die voor den dag te halen, als men niet van plan is er mee te arbeiden. Intusschen deed de weefster hem een omstandig verhaal der verschillende bewerkingen, ook van die, welke het weven vooraf gaan en geven wij, denkend dat de lezers van ons blad er ook belang in zullen stellen, dit hier, zoo getrouw mogelijk uit het maleisch vertaald, weer:

„In vroeger tijden waren alle vrouwen van het district Ratahan *) gewoon kains te weven, die „kain Bèntènan“ genoemd worden, naar het oord, waar ze voor het eerst vervaardigd werd, n. l. het eilandje Bèntènanag.

Deze kain wordt geweven van twee soorten van katoen (kaps): die met één pit en die met twee pitten. De kaps-boomen worden geplant op de rijst- en maïs-velden, rondom de z.g. tuinhutten of langs den omtrek der tuinen en ook wel op de erven in de negorijen. (De Minahasser van de latere tijden heeft voor den geur- en mooi houten huis op palen in de negorij, maar leeft grootendeels in zijn „kebon“ (hoemat of lading) in een luchtig opgetrokken tuinhut en kleedt zich meestal in dunne, geïnporteerde katoentjes, waarvoor menigen zich de tering op den hals haalt. — W.) Als de vruchten rijp zijn, worden zij afgeplukt en geruimen tijd aan de zomerwarme blootgesteld, tot zij in-droog zijn en van de harde schil kunnen worden ontdaan.

Tot het verwijderen der ronde, zwarte pitjes heeft men een werktuig „aligisan“ genaamd, d. i. een stuk van den *ni-bong*-palm, er uit ziende als een plankje, dat in het midden een weinig uitgehold is. Hierop wordt de kaps uitgespreid en daarna met een stukje *bamboe-toei* heen en weder gewreven, waardoor de pitten losraken en gemakkelijk met het bamboe-stokje verwijderd kunnen worden.

Zoodra eene zekere hoeveelheid kaps van pitten ontdaan is, wordt zij uit elkanter gewerkt door het gebruik van

*) Alleen één andere „Kain Bèntènan“ ken ik nog maar uit Rotterdam in het Museum van Land- en Volkenkunde daar.

2) Eigenlijk *Pasan-Natahan-Pomassakan*, zooda de heer Wijnaendts ons mededeelt, drie zeer kleine districten tot één verenigd, in het landschap Minahassa óf Residentie Menado gelegen. In *Pasan en Batak*, waar de vroeger heidensche bevolking zoo goed als geheel gekerstend is, wordt éenzelfde dialect gesproken: het Bèntènausch. In het Mahomedausche *Pomassakan* daarentegen wordt de taal gesproken van *Bolaang Mongondo*, met eene kleine nuance, die alleen voor het oor van een Inlander merkbaar is.

den „papilik“, een soort van boog, vervaardigd van den hoofdnerf van een „naoe“ of *scho*-blad, waarvan de beide uiteinden naar elkander toegetrokken worden door een sterke pees, gemaakt van den wortel van den „naoe“. Dit instrument wordt in de linker hand gehouden, terwijl de rechter hand de pees beurteelings spant en ontpant, zoodat de boog telkens in de katoen-massa uitspringt. Deze beweging moet zóó dikwijls worden herhaald, totdat al de katoen uit elkander is gewerkt en een luchtig geheel vormt. Daarna wordt er garen van gesponnen. Verschillende gereedschappen zijn hiervoor noodig; de *swawiling* (spil), de schelp van de *teripang* (zeeoegel of holothuria eaulis) van ongeveer 2 d.M. lengte en een gedroogd woka-blad, waarvan men de vinger-vormige lubben heeft afgesneden.

De *swawiling* is een glad, cilindervormig stukje hout, ongeveer zoo lang als een pink, waarvan het ondereinde bolronnd en glad is en het boveinde voorzien van een eenzigsins langwerpige hoofdte met rondlopende inkervingen. Men wikkelt een kluitje losse katoen in het *woka*-blad tot een vast bundeltje, dat geheel gestoken wordt in de schelp, die goed gaaf moet zijn. Daarna verwijderd men het blad weder uit de schelp en begint de katoen bij het stukje, dat aan de opening der schelp zichtbaar is, te tweernen, door dit aan de spil (*pemoetar*), die in een schotelte of kopje rust, te bevestigen. Terwijl men die spil met de rechterhand gestadig ronddraait, houdt men aldoor de schelp in de linkerhand, welke men zoo langzaam en gelijkmatig mogelijk terugtrekt — om het garen dezelfde dikte te doen behouden —, maar ook meer en meer omhoog houdt, opdat de draad zich geleidelijk van onderaf om de *pemoetar* windt. Dit wordt volgehouden, totdat de spil van onder tot boven gevuld is, waarna men een andere spil neemt, zoolang totdat al het katoen tot garen gesponnen is.

Het garen wordt dan gespannen op den *Salkan*, d. i. een stuk bamboe van ongeveer 3 M. lengte, met een dwarslatje van 3 d.M. aan ieder uiteinde, enkele centimeters van den top af er door gestoken, waaroverheen de draad kruislings gewonden wordt.

Een *salkan* vol garen noemt men een *ikat*; 10 *ikat* heet *soengkamei*, en 10 *kamei* een *soemboeko*.

Vóór men het garen de gewenschte kleur geeft, wordt het gedompeld in een dunne stijfjel van sago en daarna gedroogd.

Wil men het garen mooi wit hebben, dan wordt het in water geweeft en gekookt met tot poeder fijn gewreven boomschors van den *kajoe-hoesij* of *lahoesip*.

Een bijzonder fraaie, *roode kaim* verkrijgt men door weken en koken met de fingsstampte wortel van de seho (*beng-koedoe*) vermengd met een weinig kalk. Hoe meer kalk men er in mengt, hoe donkerder het rood wordt.

Is *blauw* de gewenschte kleur, dan wordt het garen in een aftreksel van de bladen der indigo-plant geweeft; voegt men daarbij eene zekere hoeveelheid kalk dan wordt het zwart.

Om *lichtgeel* te kleuren gebruikt men *akar koening* en alweder kalk om donkerder tinten te vormen.

Meerdere kleuren zijn niet bekend.

Het weven zelf is niet gemakkelijk te beschrijven, vooral wanneer het geblonde kains betreft, want daarvoor worden verschillende werktuigen afwisselend gebruikt. In 't kort zij gezegd: Het garen uit één of meer kleuren bestaande, wordt netjes draadje voor draadje vlak naast elkander gespannen over twee cilindervormige stokken. Daarna wordt een dezer stokken, door een touw aan beide uiteinden vastgemaakt, opgehouden aan een der stijlen van het huis of van de omwandling, terwijl de andere op dezelfde wijze wordt bevestigd om de lendenen der weefster, die op een laag bankje op de vloer gaat zitten, als het ware hangend aan het garen, waardoor dit stevig en recht gespannen wordt. Nu laat zij de spoel er doorheen gaan en begint te weven. *) Dit vordert zeer langzaam, vandaar dat het maanden duurt, eer zulk een kain gereed is. Dit is ook de reden, waarom er zoo weinig vrouwen zijn, die ze willen maken of het weven willen leeren, vooral nu men op de pasars veel fijnere en goedkoopere kains kan koopen, die ook mooier gevonden worden.

Slechts enkele ouden van dagen houden zich nog met het weven van de *Kain Bèntènan* bezig, die wel niet glad en fijn, maar daarentegen zeer sterk is. Vroeger werden er baadjes, broeken en sarongs van gemaakt, die jaren lang konden gebruikt worden. Jammer, dat dit soort weefsel spoedig geheel zal verdwijnen. De jongemeisjes zitten thans liever op een stoel kantjes te haken van weinig of geen waarde. En zoo gaat 't met zoveel in de Minahassa, zij minachten het werk der ouden, dat zoo fraai en nuttig is.

Het is werkelijk waar: „de menschen in de Minahassa hebben leiding en aansporing hoog noodig!“

*) Gaarne zonden wij de beschrijving juist van dit weven, zoo uitvoerig en zoo nauwkeurig mogelijk hebben gehad. Wij hopen, dat de heer Nerdon in de gelegenheid zal zijn, ons hiermede bij een volgend schrijven te verblijden.

West-Indische Berichten.

Zoodaals men weet, heeft de Koloniale Raad van Curaçao onlangs in zijn Voorloopig Verslag op de ontwerp-verordening tot heffing eener inkomstenbelasting te kennen gegeven, dat de overgrote meerderheid der leden meende niet tot de artikelsgewijze behandeling van het ontwerp te moeten overgaan doch den gouverneur in overweging te geven om dat in te trekken. De gouverneur bleek evenwel de meening te zijn toegedaan dat de Raad zoo boos niet is als hij wel lijkt, en heeft in zijn memorie van antwoord op het Voorloopig Verslag de hoop uitgedrukt, dat men het nog wel met elkaar zou kunnen vinden, en een aantal wijzigingen in het ontwerp gebracht.

Intusschen heeft de *Amigo di Curaçao*, die van den beginne af niet al te best over het ontwerp was te spreken, maar dit toch op haar manier steunde, zich genoodzaakt gezien om zich terug te trekken, nu het blad uit de Memorie van Antwoord meende te mogen afleiden, dat versterking der middelen en met een meer billijke verdeling der lasten hoofddoel was bij de indiening van het ontwerp.

De gouverneur gaf zelfs te kennen dat hij overtuigd was, dat niet slechts enkele kapitalisten en enkele ambtenaren zonder eenig bezwaar meer aan belasting kunnen opbrengen, zooda de Raad meende, maar dat de toekomst wellicht in dat opzicht meer optimistische verwachtingen in het gelijk stellen.

„Een wet gemaakt met zulke optimistische verwachtingen is geen wet voor Curaçao“, roept de *Amigo* verbolgen uit, die nu naar het blijkt aanstuurt op verwerping van het aangeboden, zij het ook reeds gewijzigde ontwerp.

Een veel hartelijker ontvangst dan aan dit wetje wilde het blad aan den oud-gouverneur der kolonie, Mr. H. Barge zien bereiden bij diens, in het begin dezer maand verwachte komst in de kolonie.

Aan bewijzen van sympathie en dankbaarheid zal het Z.H.E.G. niet ontbreken. Hij was een waar vriend des volks, voorzichtig en beleidvol landvoogd en algemeen bemind“.

Ons dunkt dat de kolonie haar voormaligen bestuurders geenszins dank verschuldigd is, daar met een beetje meer zorg en wat minder laissez-aller de toestand niet zou geworden zijn als hij thans is, zoodat wel vele inwoners gevolg zullen geven aan de oproeping van arbeiders voor de werken aan den spoorweg in Suriname. De voorwaarden, waaronder de desbetreffende ver-

bintenis wordt aangegaan, zijn nog al gunstig en in hoofdzaak de volgende.

De verbintenis wordt aangegaan voor den duur van 9 maanden na den dag van aankomst te Paramaribo, welke termijn hoogstens tot tien maanden kan worden verlengd. Het loon bedraagt 1 gulden per werkdag van 7 uren, met ten minste één uur rusttijd, daar tusschen. Verder wordt den contract-arbeider vrij logies en voeding verstrekt, benevens kosteloze geneeskundige behandeling en verpleging, terwijl ingeval van op en door het werk verkregen verwondingen, die ongeschikt maken om voldoende in het levensonderhoud te voorzien, een jaarlijksche toelage of eene vergoeding in eens uit te betalen, zal worden toegekend. Vrije overtocht naar Suriname en terug, het laatste ook ingeval van ongeschiktheid door ziekte, en een, na onderteekening van het contract te verleenen voorschot van f 25 zijn de verdere den contractant toegezegde voorrechten.

De *Wekker*, die eerst, toen bericht werd dat de „Curaçao“ van Suriname naar Curaçao zou komen om de aan te werven arbeiders af te halen, de inwoners gewaarschuwd had zich niet al te gereede, door het uitzicht op werk en verdiensten te laten verlokken, achtte de voorwaarden van dien aard, dat zij haar waarschuwing introk, terwijl de *Amigo* het volgende schreef:

„Niet om aan te sporen zijn geboortegrond te verlaten en in Suriname werk te zoeken verwijzen wij naar (de) advertentie van den administrateur van financiën, maar wij wilden slechts de aandacht daarop vestigen van hen, die hier geen droog brood hebben en geen gegrondde hoop het spoedig te bekomen en die tevens neiging gevoelen naar Paramaribo te vertrekken. Groot is het verschil tusschen dit contract en vroegere overeenkomsten. Er wordt nu niet bijzondere zorg gewaakt voor onze mannen.”

Wanneer nu de contractanten maar gebruik maken van de hun aangeboden gelegenheid om een deel van het loon aan fam. betrekkingen in de kolonie Curaçao te doen uitkeeren, zal daarvoor menig huisgezin de schoorsteen weer kunnen rooken.

Met de dertig gulden, zegge volle dertig gulden, die den districtmeester maandelijks worden toegestaan, om daarvan ouden, gebrekkigen en zwakken in hun district te steunen, komt men niet ver op een bevolking van 4 tot 5000 zielen.

Behalve voedsel, als beschuit en meel, wordt ook een uitgedeelde voor de hoedenfabricage, waarmee nu in de kolonie zoo voor de „permanente“ van Paramaribo als voor de tentoonstelling in 1904 op Curaçao zich onledig houden.

Voor laatstgenoemde expositie werd reeds van Koningin Wilhelmina een gouden medaille ontvaard, terwijl men weet te berichten dat het Koloniaal Museum te Haarlem inkoop tot een bedrag van f 250 zal doen, om het aangekochte later zelf ten toon te stellen.

Aan de memorie van antwoord van den gouverneur op het voorloopig verslag van de Koloniale Staten over de vaccinatie-verordening valt te ontleenen, dat de heer Lely niet wenscht toe te geven aan den wensch van die leden der meerderheid, welke meenden dat de onthefing wegens de tref ook mogelijk moest zijn voor de openbare scholen.

Daarmee zou men een stap doen in een ongewenschte richting, wijl zich dan het geval zou kunnen voordoen dat ouders, behorende tot de meerderheid der bevolking, niet tot hen, die in de inenting een heilzaam voorbehoedmiddel tegen de pokken zien, voor hunne kinderen school kunnen vinden, waarop niet anders dan ongezonde kinderen gaan.

De aannemings dezer verordening is vrijwel verzekerd evenals die, waarbij de uitgifte eener concessie, in strijd met de bepalingen der Vreemdelingenwet, ten behoeve van de United States Mining Company, wordt geregeld.

Bij het afdelingsonderzoek verklaarde de groote meerderheid der leden hare goedkeuring aan het ontwerp te kunnen geven. Bij deze gelegenheid meende men te mogen wijzen op het, voor eene kolonie als Suriname bedenkelijke van het beginsel, bij de algemeene bepaling der goudverordening gehuldigd om vreemde wettigheden, niet in de kolonie gevestigd, de gelegenheid te geven om daar concessies te hebben. Op den duur goudindustrie afhankelijk blijven van de vraag of het vreemde kapitaal daarvoor beschikbaar zal zijn, want Nederland enige ondernemingen, met het oog op in Suriname goud te ontginnen, op ongezonde grondslagen in het leven werden geroepen en tengevolge daarvan op verlies voor de deelnemers uitliepen, heeft het nederlandsch kapitaal zich van de kolonie afgekeerd (om zich in den afgrond der amerikaansche spoorwegen te storten).

Van het goud op de Lawa is de sprong niet groot, wijl toch verwacht wordt dat in het stroomgebied dier rivier het edel metaal voor het opscheppen zal liggen.

Volgens een schrijven van den 5en October l. l. aan de *West* begaf de Goni-expeditie zich den Lawa op, om bijna tot de bronnen der Emma en Wilhelmina-rivieren te zijn doorgedrongen en daar tevergeefs naar de overgeerige Indianen, die zich daar zouden bevinden, hebben uitgekeken. De exploitatie-expeditie, onder leiding van den mijnbouwkundigen van Faber, bevond zich op gederf tijdstip diep in het binnenland in het stroomgebied der Emma-rivier. De tot dusver gedane waarnemingen schijnen gunstige verwachtingen te wettigen.

Onze *West* teekende bij dit schrijven aan, dat de tocht naar de Lawa op niet op het programma der Goni-expeditie moet worden geplaatst. Het blad vermoedde dat die tocht werd ondernomen, omdat in het stroomgebied van de Goni geen voldoende hoogte voor de verkenning der landstreek werden aangetroffen.

Verbetering.
In het verslag der voordracht van Dr. Muller in M. K. opgenomen in ons vorig nummer, zijn een paar punten, die wij willen verbeteren. De zetter, die blijkbaar geen Spaansch kent, zette *maternidad* in plaats van *maternidad* en gaf aan de hoofdplaats der republiek *Columbia*, den naam van „Bogota“ in plaats van „Bogota“, zooals het wezen moet.

Van vreemde Koloniën.
De *caouthou-cultuur in Kameroen*. Onlangs ontleenden wij aan de west-indische bladen het bericht dat in Suriname proeven zullen worden genomen met den aanplant van kixkia. Het komt ons daarom niet ondienstig voor het een en ander over te nemen uit een artikel van Dr. A. Schulte in *Hofe*, voorkomende in de *Deutsche Kolonial Zeitung*, waarin de cultuur van deze en andere caouthou-leverende boomen wordt behandeld.

Terwijl in de kolonie Togo pogingen worden gedaan, om de inboorlingen er toe te brengen om de, in het achterland voorkomende, maar door roofofbouw zeer verminderde caouthou-lianen weder aan te planten, heeft men in Kameroen besloten den kixkia stelselmäßig aan te planten. Den stoot daartoe gaven de mededeelingen van den heer Schlechter, die door het Koloniaal-Wirtschaftliches Komitee naar West-Afrika was gezonden om daar het voorkomen van caouthou-leverende gewassen te bestudeeren. Gelukkig acht Dr. Schulte het, dat de groote hoeveelheid kixkia-zaad, door Schlechter van zijne reizen in het Congo-gebied en in de Mungo-streek in het begin van 1900 te Victoria in Kameroen meégebracht, zijn kiemkracht had verloren. Want, indien het zaad was ontkiemd en men de jonge plantjes op de, door Schlechter aangegeven wijze had uitgeplant, zou de uitkomst zeer ontmoedigend zijn geweest. De heer Schlechter is namelijk de meening toegedaan, dat de kixkia schaduw noodig heeft, en beval daarom voor den aanplant van kixkia aan, alleen het kreupelhout en de kleine boomstammen in het oerwoud weg te kappen en daar de jonge plantjes op onderlingen afstand van 5 meters uit te zetten.

Op de Moliwe-plantage werden eenige duizenden kixkias op de hiervoor geschetste wijze uitgezet, maar de in de schaduw groeiende boompjes gedijen niet al te best. Daar, waar ook het hoog geboomte was weggekapt, of open plekken in het bosch waren, zagen de boompjes er veel beter uit. Het best hadden de plantjes zich daar ontwikkeld, waar de volle zon er op kon inwerken. Dezelfde waarneming werd gedaan op de onderneming der „Sud-Kamerun-Gesellschaft“ aan de Campo-rivier.

Welke onderlinge afstand de beste is voor de jonge kixkias valt nog niet met zekerheid te bepalen. De door Schlechter aangegeven afstand van 5 meters schijnt te groot te zijn.

Dr. Schulte geeft de voorkeur aan den, door den leider der ondernemingen van de „Sud Kamerun Gesellschaft“. Heller, aanbevolen afstand van 2 meters, op voorwaarde dat in den loop der eerstvolgende jaren de zwakke en slecht opgegroeiende boompjes worden uitgekapt.

Tot nu toe is nog niet uitgekapt, hoeveel caouthou bij richtig aftappen een kixkia per jaar kan opleveren, evenmin als wanneer het de beste tijd is om de boomen af te tappen, hoewel toch steeds in de Mungostreek genoeg boomen van deze soort aanwezig waren om desbetreffende proeven te nemen. Zulk een, met zaakkennis gehouden onderzoek, ware, naar Dr. Schulte meent, wellicht veel nuttiger geweest dan de zending van den heer Schlechter naar de Zuidzee-eilanden.

Een renteberekening voor het, in den aanplant van kixkia nog te steken, kapitaal is dus nog niet mogelijk, en het verdient daarom aanbeveling, om een zoo goedkoop mogelijk stelsel van aanplant te kiezen, zonder dat de deugdzzaamheid van den aanplant er onder lijdt, (een gemeenschappelijke, die o. i. op alle cultures van toepassing is).

De heer Schulte stelt zich dan den aanleg eener kixkia-plantage als volgt voor:

Het zaad wordt in bedden uitgezaaid, waarin de jonge plantjes op onderlingen afstand van 20 tot 25 centimeters blijven staan tot ze een hoogte van 1 tot 2 meters hebben bereikt en in elk geval totdat het hout van den stam hard geworden is. Bij het uitplanten der jonge boompjes worden de wortels en de stam op doelmatige wijze gesnoeid. De zaadbedden hebben alleen in den eersten tijd behoefte aan bijzondere zorg. Zoodra de boompjes opgroeien laten deze niet veel onkruid meer opkomen.

Op het, voor den aanplant bestemde, stuk land worden alleen het kreupelhout benevens de boomen, die zonder veel moeite kunnen worden omgekapt, geveld. Om de grootere boomen wordt, voor zoover dat zonder veel werk te eischen gaat, voor aangelegd om ze te doen afsterven. De door het vuur gespaarde of niet tot afsterven gebrachte boomen worden geringd en zoo tot afsterven duren kan.

De doode woudreuzen laat men rustig staan en zet dan in het aldus gelichte oerwoud de jonge kixkias in onderling verband op afstanden van 2 meters uit. In den eerstvolgenden regentijd worden de plekken, waar de boompjes mislukken, op nieuw beplant. Daar de dicht op elkaar staande, snel groeiende kixkias spoedig de geheele oppervlakte van het terrein beschaduen en er dan niet veel onkruid meer zal opkomen, is het van twee tot driemaal reinigen van den aanplant voldoende. Tevens worden bij zulk een dichten aanplant de jonge stammen voldoende tegen de zon beschermt. Is het al noodig dat de zon inwerkt op de bladeren der boompjes, de stammen moeten zooveel mogelijk daartegen worden beschermd.

Na twee of meer jaren begint men met het lichten van den aanplant en behoudt dan ten slotte een bosch van goed opgegroeiende, krachtige boomen, op voldoende afstand van elkander verwijderd om zich verder te kunnen ontwikkelen.

En, op de hiervoor aangegeven wijze, aangelegde kixkia-aanplant vereischt na de eerste jaren slechts weinig zorg meer, zoodat bij een jaarlijksche uitbreiding van den aanplant in evenredigheid minder werklieden noodig zijn. Eerst wanneer de boomen caouthou beginnen te leveren zal, indien men dan niet nog voortgaat met bijplanten, zich behoefte aan meer arbeiders doen gevoelen.

Daar, zooals reeds werd aangegeven, het rendement der kixkia's nog niet bekend is, wordt in Kameroen gewacht met den verdere aanplant dier boomen. De heer Schulte dringt daarom nog eens aan op het instellen van een grondig onderzoek te dier zake.

Dr. Schulte deelde verder nog mede dat de kixkia evenmin als de *Castilloa elastica* bij genomen proeven op de plantage Boa Entrada op San Thomé als schaduwboom voor de cacao heeft voldaan. Beide boomsoorten werpen een veel te donkere schaduw voor de cacao, die veel beter gedijt onder de hoede van de *Hevea brasiliensis*, die in korten tijd hoog opschiet en een kroon heeft, die de gewenschte, lichte schaduw geeft.

Trinidad. In ons vorig nummer ontleenden wij aan een, door Dr. H. P. N. Muller in een vergadering der vereeniging Moederland en Koloniën gehouden voordracht, dat deze engelsche kolonie, niettegenstaande zij evenzeer als Curaçao door de, in Venezuela geheven verhoogde rechten op alle, niet rechtstreeks uit het land van herkomst afkomstige goederen werd getroffen, zich toch in een bloeienden handel met Venezuela mocht verheugen. Sedert Dr. Muller in West-Indië vertoefde schijnt de toestand echter voor Trinidad merkbaar gewijzigd. De Kamer van koophandel van Trinidad heeft toch in een, onlangs openbaar gemaakt, verslag het volgende meegedeeld, betreffende de schade, door die verhoogde rechten aan den handel der kolonie toegebracht.

De verhoogde rechten werden in 1882 door den toenmaligen president van Venezuela, generaal Guzman Blanco, ingevoerd, zoogenaamd omdat de smokkelhandel tusschen de eilanden Trinidad en Curaçao en Venezuela zulke voor den venezuelaanschen handel schadelijke afmetingen had aangenomen, dat daartegen een geneesmiddel moest worden gevonden. Uit een, ten vorigen jare door den toenmaligen engelschen gezant in Venezuela, Haggard, geschreven verslag wordt evenwel afgeleid, dat Guzman Blanco zich op Trinidad wilde wreken, wijl het bestuur dier kolonie de venezuelaansche uitgeweekenen niet had uitgezet, terwijl Blanco tevens Engeland had willen dwingen om een ander handelsverdrag te

sluiten, waarin de clause der meest bevoorrechte natie niet meer zou zijn opgenomen, ten nadeele van den engelschen handel en ten bate van dien van andere landen en in het bijzonder van de Vereenigde Staten, Duitsland en Frankrijk. Blanco was zelf geïnteresseerd bij eenige, niet-engelsche handelshuizen in Curacas. De engelsche regering wees er op dat de heffing dier verhoogde rechten in strijd was met het, in 1825 tusschen Engeland en den toenmaligen staat Columbia (nu Venezuela) gesloten handelsverdrag, hetwelk de bepaling inhield dat van goederen, afkomstig uit de deelen van het rijk van den koning van Engeland, geen hogere invoerrechten zouden worden geheven dan die, welke voor gelijksoortige artikelen uit andere landen golden. De venezuelaansche regering merkte toen op, dat het bedoelde verdrag niet van toepassing was op de engelsche koloniën. Het engelsch ministerie van buitenlandsche zaken weigerde deze uitlegging goed te keuren, zonder dat zulks echter baatte.

Intusschen is de handel van Trinidad op Venezuela achteruitgegaan. De waarde van den uitvoer van dat eiland naar genoemd land bedroeg in 1881 nog 252.685 ponden sterling tegen niet meer dan 64656 ponden sterling in 1901. Op het oogenblik moeten, boven de gewone invoerrechten, voor goederen, die van Trinidad in Venezuela worden ingevoerd, worden betaald een lokaal recht van 25 percent, 30 percent verhoogde rechten, en een bijzondere oorlogsbelasting van 30 percent der gewone rechten, met nog kleine zegelrechten. Voorts werden, gelijk bekend is, de havens van Cindad Bolivar, Cano Colorado en Guirira gesloten voor alle van Trinidad herkomstige vaartuigen- en goederen, die nu alle via Carupano en La Guayra moeten gaan. De sluiting der genoemde havens legt bovendien groote hindernissen in den weg voor den verhandel tusschen Trinidad en Venezuela, waaruit genoemde kolonie hoofdzakelijk het, voor de consumptie noodige vleesch betreft. Men is in Trinidad er alles behalve over gesticht dat Engeland niet ten behoeve van de kolonie gebruik gemaakt heeft van de goede gelegenheid om Venezuela tot meer inschikkelijkheid tegenover de west-indische eilanden te dwingen, die het zich door de gemeenschappelijke actie met Duitsland tegen dat land zag geboden.

Britsch-Nieuw-Guinea. De opperbevelhebber van het australisch federaal leger, sir Hutton, heeft onlangs een bezoek gebracht aan Nieuw-Guinea en van zijne reis verslag gedaan aan den bondsmijnster voor de landsverdediging. Hij deelde mede dat de, door de twee laatste gouverneurs, Macgregor en le Hunte, gevolgde politiek buitengewoon goede uitkomsten opleverde en dus onder het bestuur van den australischen bond behoort te worden voortgezet. Een gewichtige factor ter verzekering der veiligheid van de blanke kolonisten te midden der onbeschaafde stammen is de vijandschap, die de stammen onderling verdeelt. Men moet zich onthouden van niet-goed opgezette tochten in het binnenland, welke aanleiding kunnen geven tot vijandige betoogingen van de zijde der inboorlingen. Voor het oogenblik zijn er ten opzichte van Nieuw-Guinea in het embryonale stadium zijner ontwikkeling geen maatregelen ter verdediging tegen een overzeeschen vijand noodig, maar de generaal acht het toch raadzaam om nu alvast een hoogen heffel, ten westen van de hoofdstad, Port Moresby, voor verdedigings-doelinden te reserveeren.

De fransche koloniën en de Kamer van afgevaardigden. Den 16en en 17en dezer heeft de fransche Kamer van afgevaardigden de begroting van koloniën behandeld, waarop naar men weet slechts de kosten van het centraal bestuur in het moederland, de subsidiën van het rijk aan de koloniën en de bijdragen dezer laatste ten opzichte van de uitgaven voor het leger, benevens enkele andere kleine posten voorkomden.

De *Dépêche Coloniale* merkt naar aanleiding van de, over die begroting gevoerde debatten aan het slot van haar Kamerverslag op dat de discussiën weinig uitmunten en dat de langste reden wellicht niet de beste waren.

Deze pique sous l'eau gold zonder eenigen twijfel den afgevaardigde Ursleur, die in navolging van den rapporteur, Dubief, het inboorlingen-vraagstuk op het tapijt bracht en om meerdere bescherming voor de oorspronkelijke eigenaars van het land in de koloniën vroeg.

Die bescherming wordt inzonderheid ingeroepen tegenover den europeeschen werkgever, terwijl anderszins de kolonist wederom, zooals in Indo-China het geval is, de bescherming van het bestuur inroept tegen de frauduleuze praktijken zijner inlandsche arbeiders.

Het is daarom dan ook dat het standpunt van den heer Ursleur en anderen, die slechts ook hebben voor de rechten der inboorlingen zonder ook van dezen de nakoming hunner verplichtingen te eischen, en daardoor de opvoeding der, aan hunne zorgen wille toevertrouwd volkeren, in een richting zouden willen sturen, welke geen verstandig ouder, die zijn kind niet bederven wil, ten opzichte hiervan zal inslaan, door een blad als de *Dépêche Coloniale*, die naast afdoende bescherming voor den inboorling ook practische koloniale politiek voorstaat, o. i. terecht wordt veroordeeld.

De afgevaardigde Bonvalot schetste den algemeenen toestand in ten opzichte van de koloniën door het volgende beeld:

„Nu wordt de inboorling niet voldoende beschermd en dan weer de kolonist. In enkele onzer koloniën komen handen voor den arbeid te kort; daar behoort een streng reglement den eerlijken arbeid te beschermen. Er wordt over de koloniën veel slechts gesproken. Dat komt zoo. Telkens worden jonge lieden door overdreven beloften aangespoord om zich naar de koloniën te begeven, waar velen hunner niet slagen om dan teleurgesteld in het vaderland terug te keeren.”

Ongetwijfeld meende genoemde afgevaardigde met dit laatste te zeggen dat het juist die elementen waren, die zich als bevoegde beoordeelaars van toestanden in de koloniën opwerpen, waarvan hun evenwel slechts een partijdige voorstelling is bijgebleven.

Aan de debatten ontleenen wij nog dat in tegenstelling met hetgeen de rapporteur, Dubief, omtrent Nieuw-Caledonië had opgemerkt, door den afgevaardigde, Ballande, werd meegedeeld dat de vestiging van blanke kolonisten als landbouwers en handwerkslieden daar zeer wel mogelijk is, hetgeen bewezen door den, in die kolonie door ontslagen gestraften verrichten arbeid.

Voorts drong de afgevaardigde voor Reunion, Brunet aan op algeheele gelijkstelling der koloniën en hare bewoners, ook wat hun grondwettelijke rechten aangaat, met het moederland, terwijl de afgevaardigde, Lucien Hubert, met een meer practischen kijk op den goeden gang van zaken in een koloniaal rijk aandrang op het streven om aan de koloniën zelfbestuur toe te kennen, met vertegenwoordigen om het moederland als die de autonomsche engelsche koloniën in hare agentschappen bezitten.

Boekaankondiging.
Door den schrijver werd ons toegezonden eene te 's-Gravenhage bij *W. P. van Stockum & Zoon* verschenen brochure getiteld: „**De Opiumpolitiek der Begeering en de vrijheid der drukpers in Nederland-Indië**“, zijnde een relaas der vervolging en veroordeeling van den gewezen Hoofdredacteur van het „Bataviasch Nieuwsblad“ *J. F. Scheltema*, onder art. 24 van het O-Indisch **Drukpersreglement**. Men vindt daarin eerst de artikelen, die tot de ver-

volging en veroordeeling aanleiding gaven, met toelichting, daarna de verhooren door het Openbaar Ministerie en de Instructie der zaak en verder alle op de behandeling betrekking hebbende stukken, waaronder het vonnis en het latere arrest van het Hoogerechtshof.

In verband met de wisseling van gedachten, over het Drukpersreglement, bij de behandeling der Indische begroting (zie ons Hoofdartikel van heden), zal het lezen dezer brochure voor belangstellenden zeker de moeite loonen.

Het was bij het vervangen van de opiumpacht door de regie zeker ook de bedoeling om het gebruik van opium door den inlander zooveel mogelijk tegen te gaan, doch reeds bij de besprekingen, die de invoering vooraf gingen, werd er door ons en anderen, met aanhaling van voorbeelden uit andere koloniën, om gewezen, dat de praktijk misschien wel met de theorie in strijd zou komen.

De intrekking of verbetering van het Drukpersreglement, waarover al riemen papier met klachten zijn volgeschreven, is nu door den Minister van Koloniën in het vooruitzicht gesteld.

„Kazerne adel“: Uit het dagboek van een Koloniaal, schrijft mevrouw *Koopman*, uitgever *A. W. Bruna en Zoon* te Utrecht, is een boekje, met een heel aardig ontwerp en geteekenden omslag, dat onderhouden is om te lezen en over het algemeen genomen zeer goed het soldatenleven vertolkt.

Het is een overdruk van een feuilleton uit een onzer Haagsche weekbladen en de goedkoopste prijs zal het zeker in veler handen brengen.

Wij vinden het echter vooral ook daarom jammer, dat door het gansche boekje heen het streven blijkt om den draak te steken met het goede werk, dat tijdens en ook voor en na den Lombok-oorlog, door eene, vrij duidelijk aangewezen vrouw, in het belang van den Indischen soldaat werd verricht. Het is best mogelijk, dat die soldatenvriendschap niet altijd vrij was van eenige overdrijving, maar het is zeker, dat ze in haren grondslag allen lof verdient. Dit is door de schrijfster te weinig bedacht, toen zij mevrouw *Veenders* en haar gezin tot doel koos van hare bijna op iedere bladzijf herhaalde, soms kwetsende spottentjes.

Korporaal *Jorissen* zou, al stond het ook in zijn dagboek, niet hebben goedgekeurd, dat het *zoo* werd afgedrukt.

Van de hand der schrijfster van 'voorgaande boekje, die thans *Mevrouw E. Overduyn Heyligers* heet, werd door de firma *W. J. Brusse* te Rotterdam uitgegeven een roman met den titel „**Gewetenswroeging**“. Het door *Mevr. O. H.* weergegeven stuk levensgeschiedenis speelt hoofdzakelijk in O-Indië. Onder het groot getal geschriften van gelijken aard, die vooral in de laatste tijden het levenslicht aanschouwen, behoort „*Gewetenswroeging*“ tot de betrekkelijk weinige, die den lezer boeien, terwijl het uit ons standpunt beschouwd aanbeveling verdient, omdat het een deel van het Indische leven beschrijft. Ook in dit laatste opzicht kunnen wij het nieuwe boek aanbevelen, al hebben wij nog ééne opmerking te maken. Reeds in *Kazerne-adel* maakt de lezer kennis met de Indische *doekens* (medicijnmakers of maaksters) en de kracht hunner middelen om verleidheid op te wekken en nu in *Gewetenswroeging* wordt die gevaarlijke kunst op nieuw beschreven als gepatroniseerd, door eene Indische vrouw van goeden stand, eene officierscheggenoot, die ook verder in haar doen en laten niet gunstig wordt afgeschilderd. Wij geven toe, dat men bij uitzondering het geschilderde type ontmoet, doch evenals *Janten Brink*, door zijn „*O. Indische Dames en Heeren*“ aanleiding gaf tot een onjuiste beoordeeling der Indische samenleving van de Europeanen, door uitzonderingen te schetsen en *Bas Veth O-Indië* onjuist schetste, zonder dit misschien zoo bepaald te willen, zoo is er ook hier kans, dat de schrijfster door hare lezers en lezeressen, die O-Indië niet kennen, en die dus zullen generaliseeren, verkeerd begrepen wordt.

Van *Nji Sri*, de talentvolle schrijfster van de zoo bekende roman „*Clara Wildenau*“, verscheen onlangs een nieuw werk, bij den uitgever *H. J. W. Becht* te Amsterdam: „**Een Liefde in de Binnenlanden**“, dat, zooals de titel reeds aanduidt, Indië tot toneel heeft, hetgeen de auteur gelegenheid gaf om ons, behalve hare gevoelige karakterbeschrijvingen, menig pakkend natuurfeer te doen genieten en een kijkje te geven in de Europeesche maatschappij op Java.

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

Indisch Militair Tijdschrift 1903, no. 10.
Groot-Atjeh van 1 Januari tot 20 August 1896. Met Bijlagen. Vervolg en slot, door A. Kruisheer. — Snelvuur veld- en berggeschut, door H. F. — Fluitsignalen en wenken bij de vechtwijze tegen den Atjehschen vijand in het jaar 1903. Met Bijlagen en Plaat. Vervolg en slot door K. B. M. de Wijs. — Gouvernementswoningen en huishuurindemiteit, door M. — Wat leert ons de Zuid-Afrikaansche oorlog IX, door v. d. B. — Eerste hulp op het slagveld in den strijd met een buitenlandschen vijand, door F. W. van Haeften. — Boekbeoordeeling. — Voor de practijk: De rechtsrichtingen met het geweer aan den schouder en met het geweer bij den voet. — Enz.

Berichten uit Ned. Oost-Indië van den St.-Claverbond 1903 no. 4.

Op vormreis in de buitenposten. Ontleend aan brieven van *Mgr. E. S. Luypen*. — Ter nagedachtenis aan *Mère Brigitte*, door *Pr. G. Jonckbloet*. — Dienstreis naar *Lebong-Soelit* (Benkoelen) door *Pr. L. Jennissen*. — Het kerkje te *Singawang*, uit een brief van *Pr. H. Schröder*. — De koning der Indische vruchtboomen, door *Pr. M. Timmers*. — Martelaren uit onzen Indischen Archipel door *wijlen Pr. A. Asselberts* (vervolg).

Neerlandia Nov. 1903.
De verindisch van ons Nederlandsch. — Ned. taalcurus voor den Inlander. — Een Ned. tijdschrift voor den Inlander. — Het Ned. lied te Batavia.

De Indische Mercuur 24 Nov. 1903 no. 47.
Bijdrage No. 9 tot de kennis der boomsoorten op Java, door *A. H. Berkhout*. — Epidemieën in den Hedjaz, door *dr. C. L. van den Burg*. — De ziekteverschijnselen van de cacaoplant in Suriname, door *F. A. F. C. Went* (vervolg). — Nieuwe ervaringen op het gebied der groote stoomvaart. — Kina en Kinine. — Schatting der Java-suikerproductie over 1903 en der geplante oppervlakte voor campagne 1904. — Koffiecongres te Malang. — Bericht over Para-caouthou. — Over de Mozaïekziekte der tabakspant. — Uitvoer van Java. — Uit Consulaire verslagen. — Uit de oude doos: Iets uit de gedenk-schriften van een kwājongen (vervolg). — Verslagen van Maatschappijen, enz.

Verzending O.-I. Mail.
VOOR DEN HAAG.

Amsterdam, Nederl.,	4 Dec.	18 Dec.	11.30 'sav.
Rotterdam, Lloyd,	27 Nov.	11 Dec.	11.30 'sav.
Genus, Nederland,	1 Dec.	15 Dec.	9.15 'sav.
(Suppletioire verzending den dag volgende op den aangegevenen maildag te 5.5 'smorgens.)			
Marseille, Lloyd,	8 Dec.	22 Dec.	7.45 vm.
Marseille, Fr. dienst,	8 Dec.	22 "	7.45 vm.
Brindisi, Eng. dienst,	27 Nov.	11 Dec.	1.—mid.
Napels, Duits. dienst,	7 Dec.	21 "	9.45 'sav.

ADVERTENTIEN.

P. Happel Jr.

CUISINIER.

v. Kinsbergenstraat 85d,
DEN HAAG.

Uitzending van Diners.
Koude en warme Schotels.

OVERHEMDEN

NAAR
MAAT.

Glöster
CHMISIER
HOOGSTRAAT 24/26, DEN HAAG.

Th. A. A. SIMONIS

84 GROENMARKT,
over de Prinsstraat, DEN HAAG.

Desinfectie van Vertrekken
volgens Prof. Flügge.
STOOMDESINFECTIE
EN MOTZUIVERING VAN GOEDEREN.
Machinale Stoomzuivering
van Bedveeren.
Wasschen, opmaken en repareren
van beddegoed.

Corsmit Brossois & C.
Meubelfabrikant
DEN HAAG.

Complete Meubilering,
benevens verhuur van Meubilair.
Voor Benedenhuis p. maand f 15.—
» Bovenhuis » » 20.—
» geheel huis » » 40.—
Bijzondere conditiën voor repatriërenden.
18, WAGENSTRAAT 18.

DAMES LAMBOUY, 2e Wagenstraat 86a, Den Haag.
W. VAN OLPHEN, Molenstraat 39, " "
B. STRAUB, Frederikstraat 10, " "
VAN ROOY, Paul Krugerlaan 20, " "

GIDS
VOOR

Repatriërenden,
Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,
„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG”
Haagpoort 4.

Deze gids wordt in de onderstaande
hôtels gratis aan de repatriërenden
aangeboden:
Hôtel des Indes, Batavia.
Grand Hôtel „Java” „
Hôtel „Ort” „
„ Du Pavillon, Samarang.
„ Ketabang-Genteng, Soerabaja.
„ Simpang, Soerabaja.
Vraag prospectussen voor
advertentiën.

Vraagt offerte voor Ned. OOST- en WEST-INDIË.
Agent voor den Haag en omstreken, de Heer
A. DE SWERT. Schenkweg 216

SIEGEL-PIANINO.

Zie beoordeelingen van binnen- en buitenlandse autoriteiten, Musici en Technici.
HOOFDAGENTSCHAP v. Nederland, Nederl.-Indië, België en Zuid-Afrika,
EERSTE NEDERL. MAATSCHAPPIJ tot Fabr. en Inv. van
Muziek-Instrumenten,
voorh. D. ANSINGH en Co., Zwolle.

De Kolenmijn.

Het beste adres voor eerste kwaliteit
Engelsche en Belgische Antraciet en Cokes

is
Prins Hendrikstraat

Kantoor 167 — Magazijn 161 — Opslagplaats 174.

Vraag Prijscourant.

Achtend
N. BOVELANDER voorheen Ph. v. d. BERG.

Groote Sorteering
in Surprises,

100 waaronder Geldzakjes, Geldkistjes en Beurzen, ge-
vuld met Hollandsch en vreemd geld. POPPEN als
Surprise in Scheveningsche en Zeeuwsche dracht,
KLEURBOEKEN, FOTOGRAFIELIJSTEN, enz.
CHOCOLADE en **BONBONS:** Marquis, Suchard, Cailler, Lindt,
Courtois, Frey, «Gala» Peter, Bendsorp, Droste, enz.
BORSTPLAAT in dozen, luxe en eenvoudige kistjes.
MARSEPIJN in taarten, letters, figuren, enz.
Marrons glacés Geconfijte, Geecristalliseerde en Geglacéerde vruchten
in dozen en kistjes van af f 0.80 tot f 3.—
Chocoladeletters en figuren.

Maison A, WIJNMAN, Noordeinde 7.

H. P. MEIJS,
Meubeleering, Stoffeering,
REINKENSTRAAT 25.

Dekens, Schapenvachten, Tochtlatten, Fantasiekussens,
Theewarmers, Japansche schermen, etc

Zeer geschikt voor

St. Nicolaas Cadeaux.

INSTITUUT VOOR

Tandheelkunde en Tandtechniek

J. DUVAL, Tandarts. JULIUS LOHAN, Tandtechniker.
Oranjeplein 91. — Den Haag. — Oranjeplein 91.

Telefoonnummer 1086.

L. v. d. VELDE.

Hofstraat 17, Den Haag.

SPECIALITEIT IN
LUXE KOPERWERK.

Baden, Geijsers en Gasornamenten
tegen Concurrerende Prijs.

UITSTEKEND ADRES

voor het doen van inkoop voor den
SINT-NICOLAAS.

Zie de Étalage.

F. H. BOTHE,
21, Veenestraat — Den Haag.

SPECIALITEIT IN
GEKLEURDE, ZWARTE en CRÈME STOFFEN.

Nouveautés voor elk seizoen.

STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKPRIJZEN.

Chaussures Françaises et Americaines

A. Kogels & Zoon,

56. Prinsstraat 56. — 's-Gravenhage.

Nieuwste dessins en modellen

WINTERPANTOFFELS.

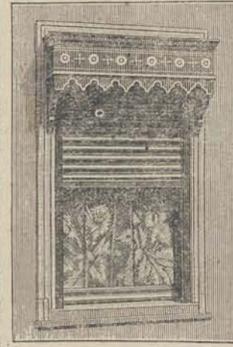
C. HOYNG,

Den Haag. — Utrecht.

Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvraag toegezonden

Echt Chineesche Thee,

speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

HEINEKEN'S

(Oudste) Glazenwasscherij
Stoom Jaloezieën- en Rolluikenfabriek.
Driehoekjes 3, voorh. Wagenstraat 39a, Den Haag.
Telefoonnummer 2478.

Amsterdam, v. d. Helststraat 1.
Utrecht, Potterstraat 20.

Hilversum. Arnhem. Nijmegen.

Magazijn van Muziekinstrumenten.

GEBR. KOK (Gevestigd sedert 1848)

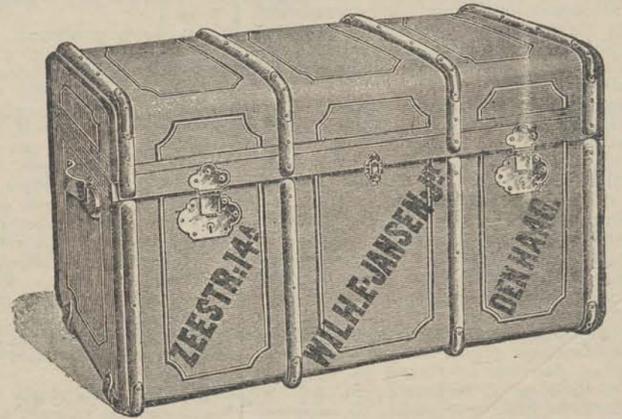
's-GRAVENHAGE, Gortstraat 17. AMSTERDAM, St. Janstraat 31.

Speciale inrichting voor het repareren
van alle soorten Strijkinstrumenten.

Snaren, Strijkstokken, Étuis, enz. enz.

Specialiteit in Strijkstokken:

A. VIGNERON à Paris en RICH, WEICHOOLD Dresden.

Stoomvaart-Maatschappij

„ROTTERDAMSCH LLOYD”

Maidienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië
in verbinding met de diensten der

Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

	van Rotterdam.	van Marseille.	te Port-Said.	te Padang.	te Batavia
Gedé.....	1903 12 Dec.	1903 24 Dec.	1903 29 Dec.	1904 18 Jan.	1904 20 Jan.
Oengarani.....	26 1904	7 Jan.	12 Jan.	1 Febr.	3 Febr.
Sindoro *.....	9 Jan.	21	26	25	27
Salak.....	23	4 Febr.	9 Febr.	29	2 Maart.
Lawoe.....	6 Febr.	18 Febr.	23	14 Maart	16
Ardjoeno.....	20	3 Maart	8 Maart	28	30
Goentoer.....	5 Maart	17	22	11 April	13 April
Merapi.....	19	31	5 April	24	26

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: Ruys & Co., Rotterdam.

De Agenten: Eijkensluysters & Tromp, Anna Paulownastraat 1 d, 's-Hage.

BROCADES & STHEEMAN. — MEPEL.

Fabriceeren alle Gecomprimeerde Geneesmiddelen,
Huis- en Plantageapotheken, Handapotheken voor Doctoren en Mijnwerken.
Gecomprimeerde Photo-Artikelen.
CASCARA-PASTILLES } zeer aangename laxeremiddelen.
WONDEROLIE-PASTILLES }
INDISCHE GENEESMIDDELEN STEEDS VERSCHIEDE AANVOER.
LEVERANCIERS VAN MEERDERE BEGEERINGEN.
Zie aanbevelingen Nederl. Roode Kruis, Dr. Romeyn, Prof. Kortweg
Dr. Lingbeek, Dr. v. d. Capellen, enz. enz.
Bijna ieder geneesmiddel kan in gecomprimeerden vorm gemaakt worden.
Vraag slechts ons Fabrieksmerk. Te bekomen bij alle Apothekers.